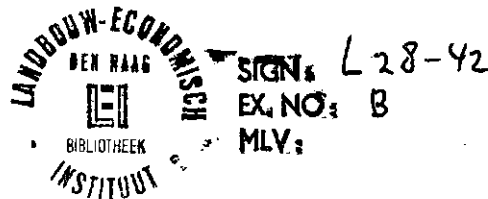

INTERNATIONALE ASPECTEN VAN HET EG-LANDBOUWBELEID
DE RELATIE MET JAPAN

Oktober 1988

Afdeling Algemeen Economisch Onderzoek en Statistiek
Landbouw-Economisch Instituut

REFERAAT

INTERNATIONALE ASPECTEN VAN HET EG-LANDBOUWBELEID; DE RELATIE MET JAPAN

Voorbergen, M.P.

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1988

Onderzoekverslag 42

70 p., tab., fig., bijl.

Onderdeel van het LEI-onderzoek naar de gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor derde landen. Na een schets van landbouw en landbouwbeleid in Japan sinds de jaren zestig, volgt een overzicht van de Japanse handel in landbouwprodukten. In een afzonderlijk hoofdstuk wordt aandacht besteed aan het Japanse handelsbeleid. Tot slot wordt stil gestaan bij de handelspolitieke relatie met de EG en de gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor Japan.

Landbouw/Landbouwbeleid/Handel/Handelspolitiek/Japan/EG

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	7
1. INLEIDING	9
2. LANDBOUW EN LANDBOUWBELEID IN JAPAN	11
2.1 De ontwikkeling van de Japanse landbouw sinds 1960	11
2.2 Het Japanse landbouwbeleid sinds 1960	17
3. EEN BESCHRIJVING VAN DE JAPANSE BUITENLANDSE HANDEL IN LANDBOUWPRODUKTEN	25
3.1 De agrarische importen	25
3.1.1 Overzicht van de totale agrarische importen van Japan	25
3.1.2 De agrarische handel tussen Japan en de VS	26
3.1.3 De agrarische handel met Oceanië	27
3.1.4 De agrarische handel met Zuid-Oost Azië	27
3.1.5 De agrarische handel met andere niet EG-landen	28
3.1.6 De agrarische handel tussen Japan en Canada	28
3.1.7 De agrarische handel tussen Japan en de EG	28
3.2 De agrarische exporten	29
3.3 De Japanse importbehoefte	30
4. HET HANDELSBELEID VAN JAPAN EN DE RELATIES MET HAAR BELANGRIJKSTE AGRARISCHE HANDELSPARTNERS	32
4.1 Het Japanse handelsbeleid	32
4.2 De produktspecifieke handelsmaatregelen in Japan	36
4.3 De handelspolitieke relaties van Japan	39
4.3.1 De handelspolitieke relatie van Japan met de VS	39
4.3.2 De handelspolitieke relatie van Japan met Australië	43
5. DE HANDELSPOLITIEKE RELATIE VAN JAPAN MET DE EG	45
5.1 De directe handelsrelatie tussen Japan en de EG	45
5.2 De indirecte gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor Japan	46

INHOUD (vervolg)

	Blz.
6. CONCLUSIES	50
LITERATUUR	52
BIJLAGE	55

Woord vooraf

Sinds 1975 is op het LEI een onderzoek in voorbereiding naar de gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor derde landen. Het daadwerkelijk uitvoeren van het onderzoek is er steeds bij gebleven, vooral omdat onderzoek op het terrein van het interne functioneren van het EG-landbouwbeleid een hogere prioriteit had. Met het meer acuut worden van de problemen van de EG en andere landen in de internationale handel is het moment aangebroken, dat het voorgenomen onderzoek daadwerkelijk van start gegaan is.

Het is de bedoeling de directe en indirecte relatie van de EG met een aantal landen en landengroepen in de vorm van deelstudies te analyseren. Deze deelstudies vormen de bouwstenen voor een meer algemeen getinte eindrapportage.

Het is de bedoeling over het merendeel van de deelstudies te rapporteren in de reeks onderzoekverslagen van het LEI.

De hierbij gepubliceerde rapportage betreft de relatie tussen de EG en Japan. De invloed van het EG-landbouwbeleid op Japan is tamelijk beperkt; de beschrijving ervan kon derhalve vrij kort zijn. Daardoor ontstond wat meer ruimte voor het aangeven van de belangrijkste karakteristieken van het Japanse landbouw- en handelsbeleid, zaken die niet algemeen bekend verondersteld kunnen worden. Het onderzoek is uitgevoerd door M.P. Voorbergen, student bij de Vakgroep Algemene Agrarische Economie van de Landbouwuniversiteit Wageningen en in de periode oktober 1986 tot februari 1987 als stagiair werkzaam op de afdeling Algemeen Economisch Onderzoek en Statistiek van het LEI. De begeleiding was in handen van drs. D. Strijker.

De directeur

Den Haag, oktober 1988

Samenvatting

Japan heeft rond 120 miljoen inwoners en een totale oppervlakte van zo'n 370.000 vierkante kilometer waarvan slechts vijftien procent voor agrarisch gebruik geschikt is. Dit heeft tot gevolg dat de hoeveelheid landbouwgrond per hoofd van de bevolking ongeveer 0,05 ha bedraagt, één zevende van het gemiddelde in de EG. Door de beperkte beschikbaarheid van landbouwgrond is een landbouwstructuur ontstaan met veel kleine bedrijfjes. Deze slechte uitgangspositie heeft gevolgen gehad voor de naoorlogse ontwikkeling van de Japanse landbouw. Het gat in totale agrarische produktiviteit tussen Japan en andere geïndustrialiseerde landen is sinds de Tweede Wereldoorlog alleen maar groter worden. Dit is in de hand gewerkt door een toename van het aantal nevenbedrijven en door overinvesteringen door fiscale voordelen en rentesubsidies. Mede als gevolg hiervan is er een lage arbeidsproduktiviteit en een lage efficiëntie van gebruikte kapitaalgoederen. De Japanse landbouw was dan ook niet in staat de veranderende vraag naar voedingsmiddelen als gevolg van veranderende eetgewoonten in de zestiger jaren op te vangen. Het gevolg was een dalende zelfvoorzieningsgraad voor landbouwprodukten en sterk stijgende agrarische importen. De overheid reageerde hierop met uitbreiding van haar toch al niet geringe pakket protectiemaatregelen voor de landbouw. Verder probeerde men via de in 1961 in werking getreden "Agricultural Basic Law" de produktiviteit in de landbouw te verhogen en de inkomens in de landbouw te verhogen tot het niveau dat gemiddeld buiten de landbouw verdiend werd. Dit laatste doel werd bereikt, deels door hoge steunprijzen in voornamelijk de rijstsector maar deels ook door de al genoemde toename van het aantal nevenbedrijven.

Over het algemeen kan het Japanse landbouwbeleid geen succesvoorbeeld genoemd worden. Als gevolg van de hoge steunprijzen voor rijst in combinatie met een verminderende vraag ontstonden er sinds het eind van de zestiger jaren structurele overschotten in deze sector. De gemiddelde bedrijfsgrootte steeg nauwelijks, zodat schaalvoordelen achterwege bleven. De totale zelfvoorzieningsgraad voor voedsel daalde van 90% in 1960 naar 72% in 1980. Japan werd in toenemende mate afhankelijk van de import van landbouwprodukten.

De VS en Australië zijn duidelijk de belangrijkste buitenlandse leveranciers van agrarische produkten voor Japan. De VS heeft dit kunnen bereiken door intensieve politieke relaties met Japan terwijl Australië vooral voordeel ondervindt van haar relatief lage transportkosten. Voor de EG gelden geen van deze voordelen en de agrarische handel met Japan is dientengevolge van geringe betekenis. Dit betekent niet dat de Japanse markt geen

mogelijkheden biedt voor EG-landbouwprodukten. Markten voor produkten als ham, vlees en bijvoorbeeld sierteeltprodukten bieden bij extra promotie-inspanningen zeker nog mogelijkheden. De handicap van de grote afstand legt bij hoogwaardige produkten minder gewicht in de schaal en er is door onbekendheid met de produkten nog een aanzienlijk vraagpotentieel in Japan. Er is dus geen reden voor de EG om te berusten in haar weinig bevredigende agrarische handelsrelatie met Japan.

Van veel grotere betekenis voor Japan zijn de indirecte gevolgen van het markt- en prijsbeleid in de EG. Dit beleid in de EG heeft een drukkende werking op het prijsniveau van landbouwprodukten op de wereldmarkten. Waar grote agrarische exporteurs als de VS en Australië nadelige gevolgen ondervinden zijn de gevolgen voor een belangrijke agrarische importeur als Japan duidelijk positief. Berekeningen laten zien dat hoewel er nauwelijks sprake is van een omvangrijke handelsstroom tussen de EG en Japan, ze elkaar op wereldschaal toch duidelijk beïnvloeden door hun belang als respectievelijk aanbieder en vrager van agrarische produkten.

1. Inleiding

Achter het Japanse imago van industrieel geavanceerde natie schuilen grote problemen met de landbouwsector en de zelfvoorziening in landbouwprodukten. Eén van 's werelds grootste exporteurs van industriële produkten is tevens één van 's werelds grootste importeurs van agrarische produkten. De oorzaken hiervan zijn voor een groot deel fysiek van aard; Japan is een dichtbevolkt land (324 inwoners per km², tegenover 142 in de EG-12), waarbij bovendien de niet-urbane gebieden voornamelijk uit woest, bergachtig, niet voor landbouw geschikt land bestaan. Per inwoner staat 500 m² landbouwgrond ter beschikking; in de EG is dat zo'n 3500 m². Toch moet een deel van de oorzaken van de weinig floreerende landbouw gezocht worden in de landbouwpolitiek die vooral in de zestiger jaren een weinig efficiënte situatie van de landbouwsector in stand hield. Vaststelling van prijzen op basis van weinig realistische kostprijzen, overinvesteringen en het veel te lang uitblijven van noodzakelijke veranderingen in het pacht- en grondbeleid zijn hier oorzaken van.

In dit onderzoek is nagegaan hoe Japan zijn rol als één van 's werelds grootste importeurs van agrarische produkten vervult. Wie zijn de voornaamste buitenlandse aanbieders van agrarische produkten op de Japanse markt, welke handelsbelemmeringen onderkennen ze bij hun export naar Japan, hoe is hun handelspolitieke relatie met Japan, hoe werkt die relatie door op het Japanse handelsbeleid en dus op de exporten naar Japan en wat is de rol van de EG in dit alles.

Deze studie is uitgevoerd in het kader van een groter onderzoek naar de gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor derde landen. Omdat de directe relatie van Japan met de EG op landbouwgebied beperkt is, is verhoudingsgewijs veel aandacht besteed aan de interne aspecten van het Japanse landbouwbeleid. De gevolgde werkwijze is die van literatuuronderzoek waarbij tevens gebruik gemaakt is van mondelinge informatie van experts op dit gebied 1).

In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van de Japanse landbouw en het Japanse landbouwbeleid zoals het nu is en zoals ze zich in interactie met elkaar de laatste decennia ontwikkeld hebben.

Hoofdstuk 3 is voornamelijk een beschrijving van de handelsstromen van, maar vooral naar Japan. Dit hoofdstuk is gebaseerd

1) Met name dr. ir. C.L.J. van der Meer verbonden aan de Economische Faculteit van de Rijksuniversiteit te Groningen en prof. R. Kada, Associate Professor aan de Universiteit in Kyoto.

op statistisch materiaal dat samengevat is in de tabellen B1 tot en met B12 in de bijlage.

In hoofdstuk 4 volgt een weergave van het Japanse handelsbeleid met een analyse van nominale protectiegraden van de belangrijkste landbouwprodukten en de protectiegraad voor de landbouw als geheel als gewogen gemiddelde van een aantal belangrijke produkten. Verder bevat dit hoofdstuk een behandeling van de handelspolitieke relatie van Japan met haar belangrijkste agrarische handelspartners, de VS en Australië.

In hoofdstuk 5 wordt dan ingegaan op de handelspolitieke relatie van Japan met de EG. De conclusies zijn opgenomen in hoofdstuk 6.

2. Landbouw en landbouwbeleid in Japan

2.1 De ontwikkeling van de Japanse landbouw sinds 1960

In de tijd dat de industrie in Japan sterk expandeerde is het met de Japanse landbouw vrij slecht gegaan. Dalende zelfvoorzieningsgraden, een inefficiënte structuur en een lage arbeidsproduktiviteit getuigen over het algemeen niet van een gezonde sector. De Japanse overheid is altijd sterk op autarkie gefixeerd geweest. Tot aan de zestiger jaren was Japan in redelijke mate zelfvoorzienend voor voedsel. Toen in de zestiger jaren echter het traditionele, op rijst gebaseerde dieet onder invloed van de hogere welvaart en de daarmee gepaard gaande groeiende vraag naar voedsel geleidelijk werd vervangen door een meer Westers georiënteerd dieet, had dit voor rijst overschotten en voor vele andere producten dalende zelfvoorzieningsgraden tot gevolg. Dit, samen met een traditioneel inefficiënte structuur van zeer veel kleine bedrijven, stelde de Japanse overheid in de jaren zestig voor grote problemen.

De meest fundamentele problemen van de Japanse landbouw waren een lage grondmobiliteit met als gevolg een sinds 1900 nauwelijks gestegen gemiddelde bedrijfs grootte, een lage arbeidsproduktiviteit en zeer veel part-time bedrijven en daardoor een trage doorvoering van nieuwe technieken.

Uit tabel 2.1 blijkt dat Japan in vergelijking met de andere landen een lage arbeidsproduktiviteit en een hoge grondproduktiviteit heeft.

Tabel 2.1 Arbeids- en grondproduktiviteit (1000 kg) in enkele landen in 1960 en 1980

Land	Productie per mannelijke agrarische arbeidskracht in graanequivalenten		Productie per hectare in graan-equivalenten	
	1960	1980	1960	1980
Verenigde Staten	93,8	285,1	0,80	1,16
Nederland	43,1	109,1	7,21	14,11
Canada	66,1	193,6	0,58	0,85
Spanje	9,2	44,8	1,12	2,15
Verenigd Koninkrijk	47,0	116,3	1,94	3,09
Japan	10,3	27,8	8,64	12,23

Bron: Hayami and Ruttan, 1985: 120.

Part-time landbouw heeft in Japan een grote vlucht genomen. Was het aantal full-time bedrijven in 1950 nog ongeveer gelijk aan het aantal part-time bedrijven, in 1974 kon nog slechts 12,5% van het totaal aantal bedrijven full-time genoemd worden (OECD, 1977: 7). In de zestiger jaren zorgde dit er voor dat een groot deel van de ontstane inkomenskloof tussen rurale en urbane huishoudingen werd gedicht. Tabel 2.2 laat dit zien. Class I part-time bedrijven zijn bedrijven waarbij het agrarisch inkomen hoger ligt dan het niet-agrarisch inkomen en Class II part-time bedrijven zijn bedrijven waarbij het niet-agrarisch inkomen hoger ligt dan het agrarisch inkomen.

Tabel 2.2 Inkomensniveaus van rurale en urbane huishoudingen (1000 Yen)

	Agrarische huishoudingen			per capita (A)	Urbane huishoudingen per capita (B)	Inkomensverhouding (A/B)
	per huishouding	per huishouding	per huishouding			
	agra- risch inko- men	niet agrar. inko- men 1)	to- taal			
1960	225	224	449	78	115	0,68
1965	365	470	835	157	194	0,81
1970	508	1084	1592	326	358	0,91
1975	1146	2815	3961	867	760	1,14
1978	1197	3823	5020	1113	969	1,15
W.v. (in 1978):						
hoofdberoepsbedr.	2770	1491	4261	1012	969	1,04
part-time bedr.						
- Class I	3042	2254	5296	1074	969	1,11
- Class II	553	4628	5181	1149	969	1,19

1) Niet-agrarisch inkomen van agrarische huishoudingen bevat ook geldinkomen van gezinsleden uit seizoensarbeid.

Bron: Hou en Yu, 1982: 135.

Sinds de zestiger jaren is de bijdrage van part-time bedrijven in de agrarische productie gestaag toegenomen, zoals blijkt uit tabel 2.3.

De full-time bedrijven nemen de meeste veeteelt-, groente- en fruitproductie voor hun rekening terwijl de meeste part-time bedrijven in de rijstsector te vinden zijn. Rijstteelt kan door zijn hoge rendement op intermitterende arbeid (tijdens oogst- en zaaitijd veel drukte en daartussen weinig werk) relatief goed gecombineerd worden met een baantje buiten de landbouw. Een gevolg

Tabel 2.3 Input en output naar type bedrijf voor verschillende jaren in procenten van het totaal)

	1959/60			1970/71		
	hoofd- be- roeps- be- drijf- ven	part- time be- drijf- ven ClasI	part- time be- drijf- ven ClasII	hoofd- be- roeps- be- drijf- ven	part- time be- drijf- ven ClasI	part- time be- drijf- ven ClassII
Input						
Akkerlanden	42,4	39,1	18,5	20,0	44,0	36,0
Rijstland						
Arbeid	42,3	38,6	19,1	23,8	43,1	33,1
Vast kapitaal	42,0	38,6	19,4	22,8	43,5	33,7
Output						
Bruto-prod.waarde	44,1	40,3	15,6	24,9	48,8	26,3
Waarde van ver- markte produktie	47,1	41,1	11,8	26,2	50,5	23,3
Rijst, groente en fruit	52,4	33,7	13,9	31,4	49,1	19,5
Veehouderijprod.	40,5	44,6	14,9	30,2	50,6	19,2

Bron: OECD, 1977: 21.

is wel dat de interesse in de ontwikkeling van de landbouw-activiteiten vermindert. Men is minder snel geneigd (al dan niet in coöperatief verband) nieuwe produktietechnieken door te voeren. In Japan is dat "coöperatief verband" van groot belang omdat door de kleine gemiddelde bedrijfs grootte de meeste machines niet rendabel zijn wanneer ze op één bedrijf alleen ingezet worden. Part-time landbouw is ook een belangrijk knelpunt omdat het een van de oorzaken is van de lage grondmobiliteit. Een andere oorzaak daarvan is de werking en regulering van de grondmarkt die volgens veel Japanse economen ingrijpend veranderd moet worden. Het eerste resultaat is bereikt in de vorm van een in 1985 geleden geliberaliseerde pachtwetgeving, maar de roep om een algehele "land reform" wordt steeds sterker. Volgens velen is dit een van de belangrijkste voorwaarden om een eind te kunnen maken aan het verschijnsel dat iedere part-timer vasthoudt aan zijn land om er in zijn vrije tijd rijst op te verbouwen. Part-time boeren zien zich in slechte tijden minder snel genoodzaakt hun grond te verkopen dan full-timers. Zij hebben immers nog extra inkomen buiten het bedrijf. Ze houden dan vast aan hun grond als appeltje voor de dorst. Bovendien blijken de Japanse boeren aanzienlijke belastingvoordelen te genieten zolang ze nog maar een beetje investe-

ren. Reden te meer voor part-timers om vast te blijven houden aan de paar uur die ze in het weekend nog op het land werken. Dit blijven hangen van arbeid in de landbouw leidt tot een lage arbeidsproduktiviteit. Voor verhoging van die arbeidsproduktiviteit zijn in Japan twee, overigens niet los te koppelen, zaken van fundamenteel belang: een afname van het arbeidspotentieel in de landbouw en een grotere bedrijfsomvang.

Zoals gezegd heeft het consumptiepatroon van voedsel veranderingen ondergaan als gevolg van de snelle economische groei sinds 1960. De per capita consumptie van veehouderijprodukten, groenten en fruit, oliën en vetten en suiker steeg, terwijl de consumptie van zetmeelrijk voedsel daalde. De afname van de graanconsumptie moet voornamelijk gezocht worden in de afname van de rijstconsumptie, want de consumptie van tarwe nam, omdat er meer brood werd gegeten, toe. Deze dieetveranderingen maakten een omvangrijke verschuiving binnen het produktiepatroon wenselijk. Het traditionele karakter van de Japanse landbouw maakt snelle aanpassingen op korte termijn echter heel moeilijk.

De agrarische produktie heeft per sector een verschillende ontwikkeling doorgemaakt, terwijl ook de samenstelling van de agrarische produktie veranderd is. Rijst, tarwe en andere akkerbouwgewassen werden minder verbouwd. Een dalende produktie voor tarwe lijkt op het eerste gezicht wat vreemd, gezien de gestegen consumptie, maar dit kwam door het geliberaliseerde beleid op het gebied van graanimporten met als voornaamste doel het ondersteunen van een in Japan vrij nieuwe sector: de veehouderij. Hierdoor kon men in Japan niet meer concurreren met de goedkopere importen van voedergranen uit voornamelijk de Verenigde Staten. De produktie van veeteeltprodukten, groenten en fruit daarentegen steeg, zoals blijkt uit tabel 2.4. Deze trend geeft aan dat tegemoet werd gekomen aan de noodzaak van selectieve expansie om beter in

Tabel 2.4 Agrarische produktie, 1960 = 100

Produkt	1970	1980
Rijst	99	77
Tarwe en gerst	30	30
Bonen	57	34
Groenten	130	142
Fruit	177	214
Rundvee (vlees)	122	173
Varkens	369	624
Slachtpluimvee	572	1100
Eieren	292	333
Melk	252	344

Bron: OECD, 1983: 200.

te kunnen springen op de veranderende vraag naar voedsel. De aanpassing is echter niet voldoende geweest om overschotten in de rijstsector en bijvoorbeeld ook in de sinaasappelensector en importbehoefte voor de meeste andere landbouwprodukten te voorkomen.

Hoewel de Japanse overheid er sinds 1970 van alles aan gedaan heeft om de rijstproduktie te verminderen bleef rijst toch zeer duidelijk het belangrijkste gewas (zie tabel 2.5).

Dat de rijstproduktie zo dominant aanwezig is in de Japanse landbouw is echter voor een groot deel aan de overheid te wijten. Toen in de jaren zestig de arbeidsproduktiviteit in de rijstteelt in Japan achterbleef ten opzichte van die in andere landen stond de Japanse overheid voor de keuze een vrije marktpolitiek te voeren en de rijstteelt naar alle waarschijnlijkheid sterk zien verminderen, of de prijzen hoog te houden om de inkomens te ondersteunen en een protectionistisch beleid te voeren aan de grenzen. Met haar "Production Cost and Income Compensation Formula" koos ze duidelijk voor het laatste. In deze formule wordt de prijs van rijst bepaald door de produktiekosten op een paddy-field met opbrengsten per hectare één keer de standaardafwijking lager dan het nationaal gemiddelde (Hayami, 1972: 26). Omdat de rijstopbrengst per hectare over het algemeen negatief gecorreleerd is met de produktiekosten per eenheid output betekent deze formule dat de prijs de produktiekosten van producenten één keer de standaardafwijking hoger dan gemiddeld dekt. De beloning voor gezinsarbeid wordt in deze formule gelijk gesteld aan die van buiten de landbouw. Door toepassing van deze formule verdubbelden de rijstprijzen af-boerderij tussen 1960 en 1968 waardoor iedereen die

Tabel 2.5 Agrarisch grondgebruik in 1981

Gewas	Aantal hectares (x 1000)	
	1969	1981
Rijst	2911	2278
Grasland en voedergewassen	682	1057
Granen	604	378
Zoete aardappelen	.	65
Aardappelen	.	120
Peulvruchten	.	265
Groenten	682	647
Fruit en noten	413	404
Industriële gewassen	.	269
Moerbeibomen (voor zijdeprodukten)	163	117
Totaal	.	5680

Bronnen: Zuivelzicht, 1985: 224; Coyle, 1981: 12.

Tabel 2.6 Arbeidsopbrengsten per uur voor de belangrijkste agrarische produkten (gemiddelde over de jaren 1965-1967)

Produkt	Yen per uur	Index rijst = 100
Rijst	306	100
Tarwe	91	30
Aardappels	225	73
Zoete aardappels	140	46
Komkommers	167	55
Tomaten	181	59
Mandarijnen	346	113
Appels	117	38
Raapzaad	119	39
Tabak	118	38
Thee	226	74
Zijderupsen	153	50
Melk	145	47
Eieren	182	59
Mestvarkens	137	45

Bron: Hayami, 1972: 28.

Tabel 2.7 Gemiddelde jaarlijkse prijsverandering van landbouwprodukten en voedsel (in procenten)

	1965-72 (gem.)	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Landbouwprod. (producenten- prijzen)								
Totaal	5,0	23,3	21,1	13,0	9,5	-0,7	4,3	4,1
rijst	4,6	15,4	31,2	14,4	7,9	5,9	1,3	-1,1
groente	5,8	42,2	19,6	5,2	11,5	-10,3	4,7	25,8
fruit	3,5	9,5	26,2	9,2	24,8	-12,2	14,8	-14,6
dierl. prod.	4,6	23,0	14,6	16,6	3,4	-0,5	-2,3	5,4
Voedsel (consumentenpr.)								
Totaal	5,8	18,3	24,1	11,5	8,5	5,6	3,2	3,6
groenten	6,2	40,1	13,3	10,7	9,8	-6,2	5,5	26,4
vlees	5,8	23,3	15,7	15,6	6,1	0,2	-0,9	-0,4
bewerkte produkten	5,0	26,1	30,4	6,8	4,0	9,0	3,5	1,9

Bron: OECD, 1981: 78.

een klein stukje land en wat tijd in het weekend vrij had rijst ging verbouwen. De tabellen 2.6 en 2.7 laten zien dat hier qua prijsontwikkeling en arbeidsopbrengst genoeg aanleiding toe was. De meest spectaculaire produktiedaling hebben de overige granen doorgemaakt. De zelfvoorzieningsgraad voor voedergewassen daalde van 63% in 1960 naar 1,6% in 1980, waardoor Japan een belangrijke importeur werd van voedergranen en zelfs 's werelds grootste importeur van sorghum (Rosson en Sporleder, 1984: 1-4). De veehouderij heeft over het algemeen een sterke expansie doorgemaakt (zie tabel 2.4). Deze sector stelde voor 1950 nog vrijwel niets voor, maar ging zich als gevolg van veranderingen in de vraag naar voedsel en daardoor hogere prijzen ontwikkelen (Coyle, 1983 B). In de rundvleessector was er voor de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld alleen sprake van produktie wanneer oude lastdieren geslacht werden. In 1983 bestond de rundvleessector uit een veestapel van 2,5 miljoen dieren waarvan 900.000 in de zuivel. Zo'n expansie gaat in een economie als die van Japan waar de overheid veel invloed heeft overigens niet vanzelf. De Japanse overheid heeft die ontwikkeling voor een groot deel gestuurd, onder andere door liberalisatie van de veevoederimporten. Dit was ook de belangrijkste reden voor de al genoemde sterke afname van de zelfvoorzieningsgraden voor voedergranen. De zelfvoorzieningsgraden voor veehouderijprodukten geven de laatste jaren een voor Japan redelijk gunstig beeld te zien; van 75% voor rundvlees tot $\pm$ 100% voor consumptiemelk en eieren.

Tuinbouwprodukten zijn traditioneel belangrijk binnen het voedselpatroon in Japan. De produktie van groente is sinds 1960 ongeveer 50% gestegen en de zelfvoorzieningsgraad ligt al jaren boven de 90%. Door de sterk toegenomen consumptie is de zelfvoorzieningsgraad van fruit tussen 1960 en 1980 gedaald van 100% naar iets boven de 80%. Dit ondanks een ruime verdubbeling van de produktie. Door zijn grondintensieve en industriële karakter (bijna alle teeltprocessen worden computermatig bestuurd) heeft de tuinbouw gunstige perspectieven voor de toekomst.

2.2 Het Japanse landbouwbeleid sinds 1960

Zoals al aangegeven groeide de behoefte aan ondersteunend beleid in de periode 1950-1960. De inkomens die in de landbouw verdiend werden hielden geen gelijke tred met de inkomens in de stad. Een gevolg was dat vergrijzing van de plattelandsbevolking plaatsvond door een omvangrijke uittocht van jongeren uit de landbouw. Deze problemen leidden uiteindelijk tot het opstellen van de "Agricultural Basic Law", een nationaal handvest voor de landbouw, in 1961. In deze wet werden de belangrijkste doelstellingen en richtlijnen voor het landbouwbeleid uiteengezet. De voornaamste beleidsdoelen waren:

- het laten toenemen van de agrarische produktiviteit, met het oog op het verschil in produktiviteit tussen de landbouw en andere sectoren;

- het laten toenemen van de agrarische inkomens tot het in andere sectoren verdiende inkomen.

Ondanks de inspanningen die voortvloeiden uit deze wet werd de agrarische produktiviteit de jaren daarna niet voldoende opgevoerd om toename van de kloof tussen de arbeidsopbrengst in de landbouw en het arbeidsloon in de overige sectoren te voorkomen. Onder sterke politieke druk van de boerenorganisaties werd daarom de al eerder genoemde "Production Cost and Income Compensation Formula" ingesteld. Deze formule zorgde samen met het al eerder genoemde verschijnsel part-time farming voor het dichten van de inkomenskloof. Ook steeg de gemiddelde bedrijfsgrootte in grondintensieve sectoren als de tuinbouw, de varkens- en de kippenhouderij. Verder werden de infrastructuur en andere faciliteiten verbeterd door investeringen van zowel de publieke als de private sector en vond er een sterke ontwikkeling van de verwerkende sectoren plaats (OECD, 1983: 199).

Naast deze successen werd ook een aantal doelen niet bereikt en traden er nieuwe problemen op, voor een deel als gevolg van de behaalde successen. De produktie van de landbouw als geheel verminderde door de sterk dalende graanproduktie (uitgezonderd rijst; de rijstproduktie daalde ook, maar lang niet zo dramatisch als de produktie van de andere granen). De gemiddelde leeftijd van de werkenden in de landbouw steeg door de verminderde interesse van de jongeren in de agrarische sector en het totaal areaal aan landbouwgrond daalde. Als gevolg van de sterke stijging van de rijstprijzen waardoor de produktie minder daalde dan de consumptie traden er aan het eind van de zestiger jaren overschotten op voor rijst. Door de hoge grondprijzen steeg de bedrijfsgrootte maar weinig waardoor de produktiviteitsontwikkeling stagneerde.

De Japanse overheid heeft sinds de jaren zestig onder meer door structuurverbetering geprobeerd de landbouwinkomens op een hoger peil te brengen. Per saldo werd over de periode 1964-1978 gemiddeld 25% van het snel groeiende landbouwbudget aan structuurbeleid besteed.

In 1980 kwam de Agricultural Policy Council met een aantal aanbevelingen voor de overheid op het gebied van structuurbeleid (de APC is een advieslichaam van de regering). Ze signaleerde het inkomensprobleem in de grondextensieve sectoren. Omdat de druk van de consumenten groeide werd het verbeteren van de inkomenspositie van de landbouw door nog hogere prijssteun moeilijker. Het is overigens niet zo dat de consument de hoge prijzen volledig in rekening gebracht krijgt. Door hoge producentensubsidies hoeven de consumenten niet altijd de prijs te betalen die boeren voor een produkt ontvangen. Zo is de tarweprijs op groothandelsniveau één derde van de prijs die de boeren voor hun tarwe krijgen. Toch liggen de consumentenprijzen in Japan op een duidelijk hoger niveau dan in het buitenland en de consument raakt daar steeds meer van doordrongen. De overheid begint ook de indruk te krijgen dat

men qua inkomensondersteuning de grenzen wel heeft bereikt. Inkomensverbetering zal dus primair via produktiviteitsverbetering bewerkstelligd moeten worden. Zo verwacht men dat in de toekomst de mogelijkheden tot areaalvergroting zullen verbeteren omdat de gemiddelde leeftijd van de boeren toeneemt. Oude boeren, zonder opvolger, zullen in de toekomst volgens de APC hun grond makkelijker willen verkopen of verpachten aan efficiënte "core farmers": de groep van technologisch geavanceerde, produktieve, full-time boeren. De belangrijkste gebieden waarop de activiteiten volgens de aanbevelingen gecentreerd moeten worden zijn het begeleiden van de efficiënte boeren, het gemakkelijker maken van het in ander handen doen overgaan van grond en het effectief gebruiken van die grond, het formeren van hoogproduktieve producentengroepen rond "core farmers", het ontwikkelen van geavanceerde technologie, het verbeteren van de infrastructuur en het ontwikkelen van informatienetwerken.

Hoewel de eerder genoemde overheidsinspanningen in de zestig jaren met verhoogde agrarische budgetuitgaven gepaard gingen, bleven de landbouwwitgaven een relatief klein deel van het overheidsbudget voor hun rekening nemen. In de tachtiger jaren begon dit aandeel zelfs weer te dalen. Dit kwam voornamelijk door het beter onder controle houden van de rijstvoorraden.

De ontwikkeling van de uitgaven voor landbouwbeleid is weergegeven in tabel 2.8. De geschatte inkomenstransfers als gevolg van het landbouwbeleid naar de landbouw bedragen \$ 23700 miljoen, wat equivalent is aan 55% van de totale waarde van de agrarische produktie in 1978, het jaar waarvoor de berekening is uitgevoerd (O'Mara, Knopke en Roberts, 1981). Ter vergelijking, de EG-landbouwwitgaven zijn ongeveer 17% van de produktiewaarde van de EG-landbouw.

De maatregelen die genomen zijn ter uitvoering van het markt- en prijsbeleid variëren van produkt tot produkt. Men kan een onderscheid maken tussen direkte regeringscontrole (rijst), minimum garantieprijzen (tarwe en rogge), marktinterventie met buffervoorraden (varkens- en rundvlees) en deficiency payments (melkprodukten, sojabonen en raapzaad). Een overzicht van de verschillende maatregelen is weergegeven in figuur 2.1.

Indirect was het rijstbeleid door haar grote dominantie ook van belang voor de overige produkten. In de jaren zeventig werden drie programma's gelanceerd die qua doelen en instrumenten nogal op elkaar leken. De programma's gebruikten een combinatie van administratieve begeleiding en economische prikkels om het gedrag van de boeren te beïnvloeden. Er werd in alle gevallen een doelproduktie berekend op basis van de verwachte vraag. Die doelproduktie werd afgetrokken van het produktiepotentieel. Aldus ontstond de doelreductie die bewerkstelligd moest worden. Hieruit werd dan het rijstareaal berekend dat uit produktie moest worden genomen. Deze oppervlakte werd dan verdeeld over de 47 regio's, waarbinnen verdeling over de individuele bedrijven plaatsvond. Daarnaast kocht het Food Agency, vanaf 1971, niet meer alle rijst

op die haar aangeboden werd, terwijl ook de stijging van de steunprijs werd afgezwakt. Belangrijker was echter het systeem van subsidies dat het overschakelen van rijst op andere, geselecteerde gewassen moest bevorderen. Een boer kreeg subsidie voor elk jaar dat hij land, dat hij normaal gebruikte voor rijstproductie, inzette voor de teelt van één van de gewassen die de overheid graag meer geproduceerd zag. Het eerste programma was als tijdelijk bedoeld, maar aan het eind van de vijfjarige periode waarvoor het gold, bleek dat de looptijd verlengd moest worden omdat anders de boeren weer terug zouden stappen op rijst. De eerste twee programma's waren niet in staat om de dalende trend in het areaal voor granen, sojabonen en groenten te wijzigen. Tijdens het derde programma lukte dit wel en vond er tussen 1977 en 1979 een stijging plaats van 22% in het areaal voor voergewassen, sojabonen en granen. De voorraden rijst bleven stijgen. Aan de effectiviteit van de programma's moet ernstig getwijfeld worden, te meer daar in de praktijk de boeren vaak een klein hoekje van hun toch al niet zo grote areaal bleken te beplanten met een gewas dat voor subsidie in aanmerking kwam om de subsidie te kunnen innen. Een integrale overstap op een ander gewas bleek zelden plaats te vinden. Er kwam natuurlijk wel meer productie van de gewenste gewassen maar dit ging ten koste van de doelmatigheid omdat men op deze manier geen schaalvoordelen kon behalen.

De Japanse overheid heeft het verdwijnen van de inkomenskloof tussen inkomens van rurale en urbane huishoudingen altijd als een van de successen van het in de jaren zestig gevoerde landbouwbeleid beschouwd. De vraag die gesteld kan worden is of er niet sprake is van het succes van part-time farming. De overheid heeft weliswaar door middel van prijssteun een bijdrage geleverd aan een verhoging van het "farm income", maar of dit gezien de budgetverslindende rijstoverschotten wel zo'n succes was staat nog te bezien. Part-time farming heeft overigens een nieuw probleem geïntroduceerd: doordat part-timers hun inkomen maar voor een deel uit de landbouw halen gaat een groot deel van de effectiviteit van landbouwpolitieke maatregelen verloren. De vraag die hier natuurlijk bij te stellen valt is waarom de Japanse overheid aan inkomensondersteuning doet voor boeren wanneer die maar zeer ten dele van de landbouw afhankelijk zijn. De oorzaken hiervan zijn politiek van aard. De full-time boeren voeren een actieve lobby om er voor te zorgen dat er inkomensondersteuning blijft. Ze kunnen zich daarbij verheugen in de steun van het grote leger van part-time boeren die het niet zo interesseert dat het hele systeem van inkomensondersteuning onder buitenlandse druk zou kunnen bezwijken, zolang dat maar na hun tijd gebeurt. Ze hebben daarbij voordeel van het pseudo districtstelsel in Japan. Een plattelandstelsel heeft veel meer waarde dan een stem in de stedelijke gebieden. Elk district heeft namelijk evenveel stemrecht en in de plattelandsdistricten wonen veel minder mensen dan in de stedelijke districten.

De Japanse overheid staat momenteel voor de keuze door te gaan met het huidige beleid waarbij ze geleidelijk aan toe zal moeten geven aan de druk van buitenaf om haar markten te openen - waardoor grote druk op de eigen landbouw wordt gecreëerd - of te kiezen voor efficiency-verhoging in de landbouw waarbij men zal moeten kiezen welke sectoren het beste kunnen overleven. Vooralsnog is de politieke moed om voor het laatste te kiezen niet aanwezig.

Tabel 2.8 De ontwikkeling van de uitgaven voor het landbouwbeleid in Japan (miljard Yen)

	Japans fiscaal jaar (april/maart)					
	1975	1980	1982	1983	1984	1985
Budgetuitgaven voor landbouw, bosb. en visserij (milj.Yen)	2177	3584	3701	3607	3460	3301
als percentage van het totale nationale budget	10,2	8,4	7,4	7,2	6,8	6,3
Onderverdeling (totaal = 100)						
1) Publieke werken	28	41	40	41	42	43
<i>waarvan:</i>						
<i>Tochi Kairyo</i>	17	25	24	25	26	.
2) Marktbeheer	42	27	27	25	24	21
<i>waarvan:</i>						
- <i>transfer naar</i>						
<i>FCSA 1)</i>	37	18	17	16	16	.
<i>PFRP 2)</i>	5	9	10	10	8	.
3) Algemeen	31	33	33	34	35	36
<i>waarvan:</i>						
- <i>produktie, promotie, marketing</i>	11	9	8	8	7	.
- <i>landbouwstructuur</i>	4	6	6	6	6	.
- <i>landbouwverrekening</i>	4	4	4	4	5	.
- <i>onderzoek en voorlichting</i>	3	3	3	2	3	.
- <i>concessionele leningen</i>	2	3	4	4	5	.

1) Food Control Special Account.

2) Paddy Field Reorientation Programme en dergelijke.

Bron: Tsubota, 1985: 369.

Figuur 2.1 Overzicht van de prijsbeleid in Japan

Produkt	Type prijs- dersteuning	Belangrijkste ka- rakteristieken	Wettelijke grond- slag	Aanvang- jaar	Uitga- ven 1982 ml.d.Yen	Bijbehorende handelsmaat- regelen	Uitvoerend lichaam
1. Rijst	Staatscontrole	De overheid regu- leert de markt voor alle vermarkte rijst, en stelt de aan- en verkoop- prijzen vast	Food control law	1942	444	Statshandel	Voedselbu- reau van de overheid
2. Tarwe en gerst	Minimum garan- tieprijs	De overheid garan- deert ongelimiteer- de aankoop tegen vastgestelde prij- zen	Food control law	1942 (1952)	30	Statshandel	Voedselbu- reau van de overheid
3. Rund- en varkens- vlees	Stabilisatie binnen een handbreedte	Stabilisatie door marktinterventie door LIPC	Wet op de prijs- stabilisatie van dierlijke produk- ten	1961 (varkens- vlees) 1975 (rundvl.)	-	Importquota (rundvlees) Compenseren- de heffing (varkens- vlees) (LIPC)	Livestock Industry Promotion Corporation (LIPC)
4. Melk- en melkpro- dukten	Deficiency payment en marktinter- ventie	Uitbetaling van het verschil tus- sen producenten- prijs en geschatte kostprijs. Stabili- satie door marktinter- ventie door LIPC	Tijdelijke wet op deficiency payment voor producenten van melkprodukten	1966	46	Statshandel (boter, poe- der) Import- quota (melk, room, bewerk- te kaas) Auto- matic approval (kaas)	LIPC

Figuur 2.1 (te vervolg)

Produkt	Type prijs-on- dersteuning	Belangrijkste ka- rakteristieken	Wettelijke grond- slag	Aanvang- jaar	Uitga- ven 1982 mld.Yen	Bijbehorende handelsmaat- regelen	Uitvoerend lichaam
5. Sojabonen en raap- zaad	Deficiency payment	Uitbetaling van het verschil tussen marktprijs en garan- tieprijs	Tijdelijke wet op subsidiering van sojabonen en raap- zaad	1961	18	Automatic ap- proval, zon- der heffing	
6. Suikerriet en- bieten	Minimumgaran- tieprijs van producenten + stabilisatie van de import- prijs van ruwe suiker	SSPSC koopt suiker tegen vastgestelde prijs en verkoopt tegen marktprijs. Het verschil wordt door de overheid bijgepast, deels uit importheffing	Suiker Prijs Sta- bilisatiewet	1965	37	Speciale hef- fing en vari- abele heffing	SSPSC: Sugar and silk stabiliza- tion Corpo- ration
7. Groenten	Prijsstabili- satiefonds	Fonds, gesubsidieerd door de overheid, compenseert verschil tussen marktprijs en minimumprijs	Groentenproduktie en marktstabilisa- tiewet	1966	12	Automatic ap- proval	Vegetabel Supply Sta- bilization Fund
8. (1) Kal- veren	Zie 7	Zie 7	-	1970	2	Automatic ap- proval. Spe- ciale heffing (levende kal- veren)	-
8. (2) Groen- ten voor industrie	Zie 7	Zie 7	-	1972	5	Automatic ap- proval en im- portquota voor bepaalde pro- dukten	-

Figuur 2.1 (2e vervolg)

Produkt	Type prijs- dersteuning	Belangrijkste ka- rakteristieken	Wettelijke grond- slag	Aanvang- jaar	Uitga- ven 1982 mld. Yen	Bijbehorende handelsmaat- regelen	Uitvoerend lichaam
8. (3) Eieren	zie 7	zie 7	-	1975	1	Automatic ap- proval. Spe- ciale heffing op eieren zon- der schaal	-
8. (4) Meng- voer	zie 7	zie 7	-	1975	4	Automatic ap- proval	-

Bron: Tsubota, 1985: 370.

3. Een beschrijving van de Japanse buitenlandse handel in landbouwprodukten

3.1 De agrarische importen

3.1.1 Overzicht van de totale agrarische importen van Japan

Japan is al heel lang een belangrijke importeur van granen; de waarde van de importen in 1965 was reeds \$ 767,4 miljoen. Binnen de produktgroepen granen en graanprodukten waren het in die tijd vooral tarwe en maïs die een belangrijke plaats innamen met ieder een aandeel van een derde van de totale importwaarde voor granen en graanprodukten. De importen zijn tussen 1970 en 1980 zeer sterk gestegen en sindsdien ongeveer gelijk gebleven. Het aandeel van maïs is, vooral na 1975, toegenomen en bedraagt nu ongeveer 50% van de totale graanimporten van 27 miljoen ton in 1984. Het aandeel van tarwe is door de verhoogde binnenlandse produktie afgenomen tot ruim 20%.

Andere traditioneel belangrijke importprodukten zijn ruwe suiker en oliehoudende vruchten en -zaden, waarbij vooral de sojabonenimport zeer belangrijk en nog steeds stijgend is. De import van suiker daalt de laatste jaren. Zowel het binnenlands verbruik als het aandeel van de importen in het binnenlands verbruik daalde. De geïmporteerde hoeveelheid daalde van 2,1 miljoen ton in 1980 naar 1,8 miljoen ton in 1984. Door dalende wereldmarktprijzen was de daling van de importwaarde nog groter, van \$ 1224 miljoen in 1980 tot \$ 294 miljoen in 1984.

Volgens verwachting geven de importen van vlees een nogal spectaculaire stijging te zien. In 1965 importeerde Japan voor ruim \$ 44 miljoen aan vlees, waarvan toen nog ongeveer de helft uit schape- en geitevlees bestond. In 1984 waren die importen \$ 1807 miljoen, exclusief bewerkt vlees en vleespreparaten. Het is tegenwoordig vooral varkens- en rundvlees dat de waarde bepaalt met aandelen in de totale vleesimporten van respectievelijk 40 en 25%. In hoeveelheden is ongeveer 12% van het binnenlandse vleesverbruik varkensvlees en 25% rundvlees.

Van ongeveer gelijke omvang zijn de importen van groenten en fruit die in 1984 een waarde hadden van \$ 1828 miljoen. De importen van groenten en fruit als percentage van het binnenlands verbruik bedragen respectievelijk 4 en 20%. Ook de importen van deze produkten stijgen nog altijd gestaag, zonder bijzondere verschuivingen binnen de produktgroep.

De invoer van zuivelprodukten is vrij klein; \$ 228 miljoen in 1984. Het enige dat nog vrij omvangrijk wordt ingevoerd binnen deze produktgroep is kaas en wrongel met een waarde van \$ 124 miljoen in 1984 en een aandeel in het binnenlands verbruik van ruim 80%. In het navolgende besteden we aandacht aan de agra-

rische handel van Japan met haar belangrijkste handelspartners. Het bijbehorende cijfermateriaal is opgenomen in de bijlage; tabel B1 t/m B7.

3.1.2 De agrarische handel tussen Japan en de VS

In 1983 ging ruim 15% van de Amerikaanse landbouwexporten naar Japan. Japan is daarmee buiten de EG de belangrijkste markt voor VS-landbouwprodukten; een situatie die al meer dan twintig jaar bestaat. De volumeaandelen van de agrarische exporten naar Japan in de totale agrarische exporten van de VS staan in tabel 3.1.

Tabel 3.1 Aandeel van Japan in de bestemming van de export van landbouwprodukten van de VS in enkele jaren (in procenten van de totale VS-exporten van dat produkt)

Produkt	1980	1981
Tarwe	8,7	7,8
Voedergranen	21,4	22,4
Maïs	18,2	21,1
Sorghum	48,5	35,4
Sojabonen	16,3	19,3
Sojaboonmeel	2,9	2,5
Bietenpulp	87,8	72,3
Rundvlees	60,9	60,0
Varkensvlees	37,4	49,2
Pluimveevlees	11,7	16,0
Totaal	14,5	15,3

Bron: Paarlberg en Sharples, 1984: 2.

De VS neemt met haar exporten naar Japan ongeveer 40% van Japans agrarische importbehoefte voor haar rekening. Granen vormen het belangrijkste onderdeel. In 1982 importeerde Japan 28 miljoen ton graan en sojabonen, waarvan 20 miljoen uit de VS kwam. Dit is bijna het dubbele van de totale binnenlandse productie in Japan van sojabonen en granen, inclusief rijst. De grootste stijging van de graanimporten, gepaard gaande met de vermindering van de teelt in Japan, vond plaats tussen 1970 en 1980 (Japan International Agricultural Council, 1984: 7-15).

De grote stijging in vleesimporten uit de VS vond plaats na 1975. Varkensvlees neemt binnen deze importen niet zo'n belangrijke plaats in, de grootste aandelen zijn voor rundvlees en slachtafval. De VS verzorgt ongeveer een kwart van de totale vleesimporten van Japan.

De aandelen van de VS in de Japanse importen voor groenten en fruit en voor veevoer anders dan granen zijn respectievelijk 30 en 45%. Tevens komt meer dan de helft van de importen van oliehoudende vruchten en -zaden uit de VS - het meeste sojabonen. Dit komt doordat sojabonen in tegenstelling tot de andere oliehoudende vruchten en -zaden niet voor olie, maar voornamelijk als veevoer worden gebruikt.

3.1.3 De agrarische handel met Oceanië

Oceanië is hier de noemer voor twee voor Japan belangrijke aanbieders van landbouwprodukten; Australië en Nieuw Zeeland. Voor deze landen zal het transportkostenvoordeel ongetwijfeld een belangrijke drijfveer zijn voor de handel in landbouwprodukten met Japan. Samen met de VS zijn Australië en Nieuw Zeeland de voornaamste vleesleveranciers voor Japan. Ging het voor 1975 nog voornamelijk om schapevlees, daarna namen vooral de rundvleesleveranties sterk toe tot een aandeel in de totale rundvleesimporten van 65%. Deze waarde is het dubbele van de totale importwaarde van Amerikaans rundvlees. Van de schapevleesimporten komt trouwens nog steeds bijna alles uit Oceanië.

Zuivelprodukten worden door Japan niet in grote hoeveelheden geïmporteerd maar van wat er geïmporteerd wordt kwam in 1984 57% uit Oceanië. Verder verzorgt Oceanië nog zo'n 10% van de Japanse importen van granen (voornamelijk tarwe, sorghum en gerst), 20% van de importen van dierlijke oliën en vetten (van landdieren) en 28% van de importen van ruwe suiker.

3.1.4 De agrarische handel met Zuid-Oost Azië

Onder de noemer Zuid-Oost Azië vallen hier de landen China, Zuid Korea, de Filipijnen, Indonesië, Thailand en India. Dit zijn de landen die relatief dichtbij Japan liggen en daarom eveneens een transportkostenvoordeel genieten in vergelijking met andere landen. Een ander voordeel dat deze landen hebben is dat met name bij groente en fruit soorten en kwaliteiten vergelijkbaar zijn met die in Japan. Kwaliteit is zeer belangrijk voor de Japanse consument en hier ligt waarschijnlijk een belangrijke verklaring voor het feit dat 57% van de Japanse groente- en fruitimporten uit deze landen komt.

Ook het aandeel van genoemde landen in de importen van plantaardige oliën en vetten is hoog; bijna drie kwart. Verder zijn deze landen van belang voor de aanvoer van ruwe suiker met een aandeel in de importen van 44%.

Naast de twee grootste aanbieders, de VS en Oceanië, exporteren de Aziatische landen ook nog een respectabele hoeveelheid vlees naar Japan en ook de export van veevoer anders dan granen is aanzienlijk. De export van de overige agrarische produkten is niet noemenswaardig.

3.1.5 De agrarische handel met andere niet EG-landen

Dat Zuid-Amerika hier opgenomen is in de tabellen hangt samen met het feit dat het aandeel van de Zuid-Amerikaanse landen in de totale Japanse importen van voedingsmiddelen vrij groot is als gevolg van de vrij omvangrijke importen van koffie en thee uit deze landen. Van de produkten uit de tabel kan gezegd worden dat ze allemaal, op zuivel en dierlijke oliën en vetten na, in niet onaanzienlijke hoeveelheden van Zuid-Amerika naar Japan geëxporteerd worden. Qua hoeveelheid absoluut niet vergelijkbaar met de exporten van de VS naar Japan, maar meer in de orde van grootte van de exporten van Canada en de EG naar Japan (tabel B6 en B7).

3.1.6 De agrarische handel met Canada

Qua verdeling van de produkten is het agrarische exportpakket van Canada naar Japan vergelijkbaar met het exportpakket van de VS, alleen dan op veel kleinere schaal. Canada is voor Japan de op één na belangrijkste graanleverancier met naast tarwe niet de nadruk op maïs maar op gerst. Er wordt verder ook redelijk wat vlees geëxporteerd met in vergelijking tot de VS weinig rundvlees en veel varkensvlees.

3.1.7 De agrarische handel met de EG

Voor de meeste voorgaande landen en landengroepen geldt dat ze traditioneel belangrijke exporteurs naar Japan zijn. Dit is niet het geval voor de EG, hetgeen ongetwijfeld samenhangt met het feit dat Japan erg ver weg ligt, maar ook met het feit dat dat de EG traditioneel geen grote exporteur is.

De exporten van vlees- en vleesprodukten bereikten in 1985 een waarde van \$ 304 miljoen en stijgen al jaren gestaag, zij het met een tijdelijke inzinking in 1982 en 1983. Het leeuwedeel van de vleesexporten wordt verzorgd door Denemarken, als mond- en klauwzeervrij land, met varkensvlees als belangrijkste artikel. Het aandeel hiervan in de totale EG-vleesexporten naar Japan schommelt tussen de 90 en de 100%, terwijl het ruim 40% van de Japanse varkensvleesimporten uitmaakt. Het gaat overwegend om tamelijk laagwaardige soorten varkensvlees.

De exporten van zuivel en eieren geven sinds 1980 een dalende trend te zien. Was de exportwaarde in 1982 nog \$ 96 miljoen, in 1985 was deze waarde bijna gehalveerd. De daling in zuivelexporten komt voornamelijk door een sterke afname in de melk- en roomleveranties. Dit is niet verwonderlijk in verband met de overschottenproblematiek in de zuivel in Japan sinds de late jaren zeventig. Dat de daling in importen pas later optrad komt doordat men in het begin met het zeer stringente quotasysteem wat al te hard op de rem trapte, waardoor importen nodig bleven. De neiging tot overproductie bleef echter bestaan waardoor alsnog

het onvermijdelijke gebeurde, namelijk een daling in zuivelimporten.

Bij de export van graan en graanprodukten gaat het eigenlijk alleen om de graanprodukten in een vrij gevorderd stadium van bewerking, zoals bakkersprodukten en deegwaren. De export van tarwe en voedergranen is nihil maar de EG is traditioneel dan ook geen graanexporteur. Daar komt bij dat bij dit soort bulkprodukten de verhouding tussen waarde en transportkosten over grotere afstanden al gauw nadelig wordt voor de exporteur.

De export van groente en fruit zit op een vrij constant niveau van circa \$ 40 miljoen. De voornaamste leveranciers zijn West-Duitsland en Italië en de export bestaat voornamelijk uit onbewerkte groenten en bereidingen en conserven van fruit.

Er is zowaar enige export van veevoer naar Japan, voornamelijk bietenpulp en andere landbouwafvalprodukten uit West-Duitsland en Nederland. Dat het om kleine bedragen gaat is gezien de afstand niet verwonderlijk. Ook vrij onaanzienlijk is de export van oliehoudende vruchten en zaden die alleen een uitschieter hadden in 1984 van \$ 17,6 miljoen. Hetzelfde geldt voor dierlijke oliën en vetten met een export in 1984 van \$ 6,5 miljoen.

3.2 De agrarische exporten

Zoals te verwachten valt is de export van agrarische produkten door Japan klein van omvang. Wanneer de export van vis en visserijprodukten buiten beschouwing wordt gelaten blijft er helemaal weinig over (zie ook tabel B.8 t/m B.11). Gezien de relatief grote binnenlandse produktie en de gezonde concurrentiepositie van de sector is het niet onverwacht dat de export van groente en fruit nog het grootste is binnen het agrarische exportpakket. In 1984 was de export van deze produkten goed voor \$ 194 miljoen waarvan ruim 60% naar de omringende Aziatische landen ging. Tot 1982 leverden de rijstexporten eveneens een aanzienlijke bijdrage aan de totale agrarische exportwaarde, maar tussen 1981 en 1984 daalden die van 373 naar \$ 34 miljoen. Dit kwam niet zozeer doordat er geen overproduktie meer was als wel doordat exporteren de Japanse overheid te veel geld kostte. Een aantal jaren geleden heeft Japan gepoogd haar rijstoverschotten weg te werken door voor een lage prijs te exporteren naar Zuid-Korea waar de rijst als veevoer gebruikt werd. Dit kostte Japan echter zo veel meer geld dan het aanhouden van voorraden dat men daar snel van teruggekomen is met als gevolg sterk dalende exporten. Er wordt nu gepoogd het overschotprobleem op te lossen door het verminderen van de prijssteun en door omschakelingsprogramma's.

De voornaamste bestemmingen voor de Japanse landbouwexporten zijn de omringende Aziatische landen die elk jaar minstens twee derde van de totale Japanse landbouwexporten voor hun rekening nemen. Daarnaast importeert de VS uit Japan groente, fruit en

graanpreparaten. EG-importen uit Japan zijn er nauwelijks. Het enige dat tot voor kort nog een beetje werd geïmporteerd was groente en fruit. Hiervan is de waarde teruggelopen van \$ 18 miljoen in 1980 naar \$ 7 miljoen in 1984.

3.3 De Japanse importbehoefte

Zoals gezegd vond de meest drastische verandering in de totale agrarische zelfvoorzieningsgraad plaats in de jaren zestig als gevolg van een veranderend consumptiepatroon en - voor wat betreft de granen en sojabonen - als gevolg van een liberaler handelsbeleid. De totale zelfvoorzieningsgraad voor landbouwprodukten daalde van 90% in 1960 naar 71% in 1973. Tabel B12 in de bijlage laat zien dat in de zeventiger en tachtiger jaren de zelfvoorzieningsgraden over de hele linie redelijk gelijk bleven en de laatste jaren zelfs weer een lichte stijging vertonen. Dit is voor een deel het gevolg van het niet doorzetten van de sterk stijgende trend in de consumptie van de meer "Westerse elementen" in het Japanse dieet: zuivelprodukten, vlees, dierlijke oliën en vetten, suiker en fruit. In die stijging is ongeveer vijf jaar geleden een knik gekomen en de per capita consumptie van deze voedselcomponenten laat geen verdere stijging in de richting van het Westerse niveau meer zien. De vraag is wel wat er zou gebeuren wanneer de binnenlandse prijzen van bijvoorbeeld rundvlees aanmerkelijk lager zouden worden. Uit de tabel blijkt in de eerste plaats dat de zelfvoorzieningsgraad voor granen, anders dan rijst, bijzonder laag is. De produktie bestaat vooral uit tarwe. Voergranen als maïs en sorghum zijn vrijwel uit het produktiepakket verdwenen.

Voor rijst is Japan over een reeks van jaren zelfvoorzienend geweest - de laatste jaren echter ligt de zelfvoorzieningsgraad beneden de honderd. Hoewel dit geen grote gevolgen had voor de import, steeg de buitenlandse aanvoer in 1984 toch tot een niveau dat sinds het begin van de overschottenproblematiek, zo'n vijftien jaar geleden, niet meer gehaald was. Toch zal het geen verbazing wekken wanneer de zelfvoorzieningsgraad weer naar de 100% gaat lopen omdat het produktiepotentieel voor rijst in Japan ruim voldoende is en een lichte stimulans van de overheid of in dit geval een lichte versoepeling van het stringente quotasyteem weer snel zal leiden tot volledige benutting van dit potentieel.

Ook suiker is een produkt dat sinds de zestiger jaren een belangrijkere rol in het Japanse dieet is gaan spelen. Als gevolg hiervan daalde de zelfvoorzieningsgraad van 30% in 1965 naar 14% in 1975. Een dalende consumptie per hoofd van de bevolking gedurende de laatste jaren, conform de ontwikkelingen in de Westerse landen, heeft de zelfvoorzieningsgraad de laatste jaren weer doen toenemen.

Van sojabonen ontstond, zoals al eerder opgemerkt, een drastische produktiedaling als gevolg van liberalisatie van de in-

voermaatregelen voor dit produkt. Sojabonen kunnen niet competitief geproduceerd worden in Japan en in de toekomst is een veel hogere zelfvoorzieningsgraad dan de huidige van 5% niet te verwachten.

De consumptie en produktie van groenten hebben al decennia een stabiel karakter bij een zelfvoorzieningsgraad van ongeveer 100%. Fruit is wel onderhevig geweest aan veranderingen in consumptie en produktie. De consumptiestijging was sterker dan de produktiestijging, met als gevolg een dalende zelfvoorzieningsgraad en stijgende importen.

De binnenlandse markt voor vlees is bij de huidige prijzen verzadigd. Alleen voor rundvlees wordt nog een lichte stijging in consumptie verwacht. De vraag is wat er zal gebeuren, indien het stricte handelsregime voor rundvlees onder buitenlandse druk geliberaliseerd wordt. Zuivel is een sector die in Japan als goed functionerend beschouwd wordt. De zelfvoorzieningsgraden liggen - met uitzondering van die voor kaas - dicht tegen de 100% en de importen zijn in vergelijking met de andere agrarische produkten klein. De zuivelindustrie is vrij nieuw in Japan en heeft daarom volgens de overheid bescherming nodig maar ook hier is weer de vraag wat de gevolgen voor de zelfvoorzieningsgraden zouden zijn wanneer het huidige importregime geliberaliseerd zou worden. In verband met de zelfvoorzieningsgraden voor zuivel moet de kanttekening geplaatst worden dat er nogal wat gesubsidieerde binnenlandse afzet bestaat. Wanneer de binnenlandse consumptie door subsidies kunstmatig verhoogd wordt daalt de zelfvoorzieningsgraad. De overproduktie lijkt dan kleiner dan zij in werkelijkheid is (Meester en Strijker, 1985: 175).

Over het geheel gezien lijkt de daling in de totale zelfvoorzieningsgraad voor voedsel nu wel zijn dieptepunt bereikt te hebben. Veel meer dan voor drie kwart zelfvoorzienend zal Japan voor de eeuwwisseling waarschijnlijk niet worden. Die realiteit ziet men bij het Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries ook onder ogen. Aan de hand van berekeningen die aan het eind van de jaren zeventig zijn gemaakt werd de conclusie getrokken dat de totale zelfvoorzieningsgraad in de tien jaar daarna met 1% zou kunnen stijgen van 72 naar 73%. Voor de importen werden daarom de volgende verwachtingen geformuleerd:

- een lichte vermindering voor tarwe en suiker;
- groei van de importen van voedergewassen (gerst, maïs en sorghum) en sojabonen;
- groei van de importen van rundvlees;
- onzekerheid met betrekking tot melkprodukten.

De importdaling voor tarwe is gebaseerd op een optimistische verwachting met betrekking tot de produktie. Men verwacht een stijging in rundvleesimporten ondanks de tijdelijke positieve stimulans op de rundvleesproduktie door het stringente quotasysteem in de zuivel. De onzekerheid met betrekking tot de melkprodukten is gebaseerd op het moeilijk in kunnen schatten van toekomstige ontwikkelingen in de produktie onder invloed van het quotasysteem.

4. Het handelsbeleid van Japan en de relaties met haar belangrijkste agrarische handelspartners

4.1 Het Japanse handelsbeleid

Zowel Japan als de EG hadden in 1950 qua totale agrarische produktiviteit een achterstand op de VS. Beiden kozen voor een protectionistisch beleid. Het verschil is dat de EG er wel in geslaagd is een aanzienlijke produktiviteitsverhoging te realiseren maar Japan niet. Voor de Japanse landbouw is protectionisme daarom nog meer onmisbaar dan voor de EG-landbouw. Het Japanse protectionisme werd internationaal geaccepteerd in de tijd na de tweede wereldoorlog toen Japan herstelde van de oorlog en de binnenlandse industrieën beschermde tegen importen. Toen Japan echter uitgroeide tot een economische grootmacht met grote handelsoverschotten werden de handelsbeperkingen door het buitenland steeds meer beschouwd als hinderlijk voor stabiele economische relaties. Aan het eind van de zestiger jaren kwam Japan hierdoor onder steeds sterkere internationale druk te staan om haar importmaatregelen af te zwakken. In 1971 beantwoordde Japan de vooral Amerikaanse druk met een plan dat bestond uit acht onderdelen om de importquota en -tarieven te verminderen, bepaalde exportsubsidies te stoppen en de binnenlandse vraag naar buitenlandse produkten te stimuleren. De VS-evaluatie van dit plan maakte duidelijk dat het plan in ieder geval op de korte termijn nauwelijks effect zou hebben op de handelsvolumes (Heyden en O'Rourke, 1981: 6).

Tabel 4.1 Nominale protectiegraden voor verschillende agrarische produkten

Produkt	1955- 59	1960- 60	1965- 69	1970- 74	1975- 79	1980- 82
Rijst	50	72	99	160	263	249
Tarwe	37	62	97	127	276	278
Gerst	39	66	101	129	312	278
Sojabonen	37	43	53	124	173	287
Rundvlees 1)	113	142	165	146	284	181
Varkensvlees 1)	-11	27	23	26	16	3
Slachtpluimvee 1)	-12	27	21	23	20	5
Gewogen gemiddelde 2)	44	68	87	110	147	151

1) De cijfers voor vlees zijn waarschijnlijk een onderschatting door kwaliteitsverschillen.

2) Weging op basis van aandeel in binnenlandse produktie, waarderend tegen grensprijzen.

Bron: Anderson, 1983, p. 332.

Hoe protectionistisch is Japan nu eigenlijk? Met behulp van de tabellen 4.1 tot en met 4.3 zijn hier wel een paar dingen over te zeggen.

De nominale protectiegraad is in de tabel 4.1 gedefinieerd als het percentage waarmee de binnenlandse prijs de grensprijs overstijgt. Bij de granen en sojabonen is gebruik gemaakt van de producentenprijs en dit levert een onderschatting op van de protectiegraad ter grootte van de producent-tot-groothandel marketing marge. Voor vlees is de groothandelsprijs gebruikt en dit betekent ook een onderschatting omdat geen rekening wordt gehouden met producentensubsidies.

Tabel 4.2 Verhouding tussen binnenlandse en grensprijs op respectievelijk producenten- en groothandelsniveau voor verschillende produkten, 1980

	Groothandel	Producent
Rijst	3,23	3,66
Tarwe	1,49	4,30
Voergraan	1,59	4,94
Vlees (herkauwers)	3,41	3,41
Vlees (overig)	1,40	1,40

Bron: Tyers en Anderson, 1985: 20.

Tabel 4.3 Nominale agrarische protectiegraden (%) voor verschillende landen in verschillende jaren, gewogen gemiddelde over 13 produkten 1)

	1955	1960	1965	1970	1975	1980
Verenigde Staten	2,4	0,9	8,2	10,9	4,0	-1,0
EG 2)	30,7	32,8	40,3	47,1	27,1	35,7
Frankrijk	31,2	23,4	28,2	44,1	28,0	29,6
BRD	28,0	40,6	46,8	44,3	35,8	42,0
Italië	43,3	46,5	60,2	64,2	35,6	53,8
Nederland	11,9	19,2	30,7	34,4	28,6	24,9
Verenigd Koninkrijk	34,9	33,7	18,9	24,9	5,6	32,1
Denemarken	4,5	3,2	4,6	16,3	18,3	24,4
Zweden	31,3	40,3	46,3	61,3	40,9	55,9
Zwitserland	53,0	55,0	64,9	84,9	86,8	113,1
Japan	17,5	41,1	67,6	72,7	74,4	83,5

- 1) Tarwe, rogge, gerst, haver, mais, rijst, suiker, aardappels, rundvlees, varkensvlees, pluimveevlees, eieren en melk.
- 2) Gewogen gemiddelde van Frankrijk, BRD, Italië en Nederland voor 1955-1970; plus Verenigd Koninkrijk en Denemarken voor 1975-1980.

Bron: Hayami en Honma, 1985: appendix.

In tabel 4.3 is de nominale protectiegraad gedefinieerd als de waarde van de agrarische produktie van de dertien genoemde produkten tegen binnenlandse prijzen min de agrarische produktiewaarde tegen grensprijzen gedeeld door de agrarische produktiewaarde tegen grensprijzen. De grensprijzen zijn gemeten als gemiddelde importprijzen c.i.f. en de binnenlandse prijzen zijn gemeten als de prijzen die door de boeren worden ontvangen inclusief deficiency payments. Er is hier gekozen voor producentenprijzen omdat groothandelsprijzen, hoewel ze beter vergelijkbaar zijn met import c.i.f., geen rekening houden met deficiency payments en hogere inkooprijzen dan verkoopprijzen bij "State Trading". Zoals al eerder gezegd is leidt het gebruiken van producentenprijzen wel tot een onderschatting van het niveau van agrarische protectie omdat de kosten van marketing van het af-boederijniveau tot een punt in de marketing-keten equivalent aan dat van het internationaal verhandelde produkt niet meegenomen worden.

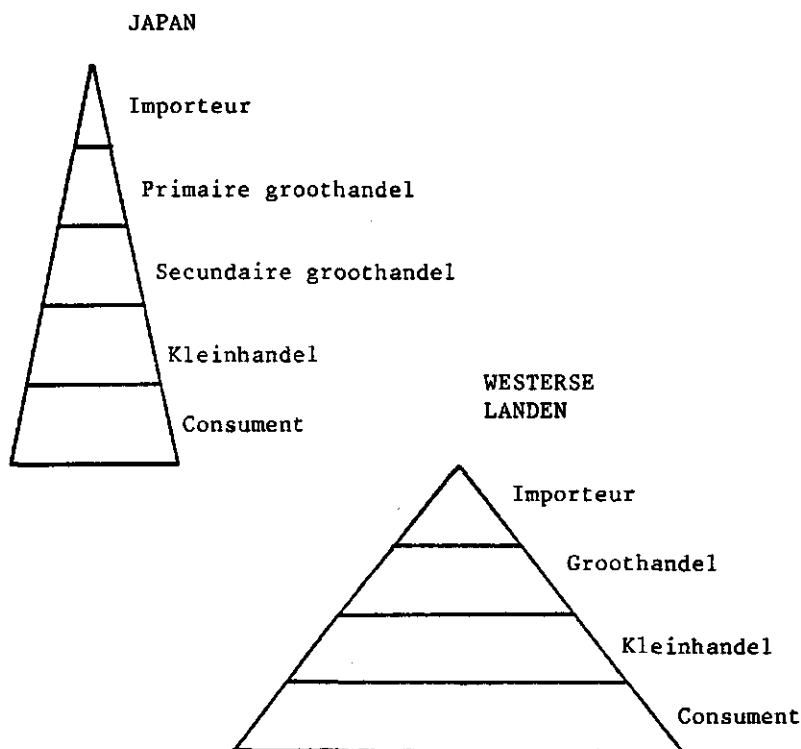
Uit tabel 4.1 valt op dat de granen een hoge nominale protectiegraad hebben. Voor rijst is dat niet zo verwonderlijk want de rijstsector staat bekend als de meest beschermde sector in Japan. Het importregime van de granen en sojabonen heeft echter nooit tot veel klachten geleid van de buitenlandse exporteurs. Uitgaande van de protectiegraden, voor granen hoger dan voor rijst tussen 1980 en 1984, zou geconcludeerd kunnen worden dat de markten voor die produkten sterk beschermd worden. Dat zijn ze ook in die zin dat de producenten van deze produkten een hoge inkomensondersteuning krijgen doordat de prijzen die ze voor hun produkten krijgen minstens vier maal zo hoog liggen als de grensprijzen (tabel 4.2). Dit heeft echter geen grote gevolgen voor de importen omdat de prijzen op groothandelsniveau veel lager liggen. Bij rijst is dit niet zo, daar betalen de consumenten een prijs die niet veel lager is dan de producentenprijs. Bij rijst is de protectie op groothandelsniveau dus ongeveer even groot als op producentenniveau. Bij de granen en de sojabonen ligt dat heel anders.

Internationaal gezien komt het Japanse landbouwbeleid als zeer protectionistisch uit de bus. Van de tien landen uit tabel 4.3 gaat alleen Zwitserland Japan voor in agrarische protectie. Bij een vergelijking tussen landen zouden effectieve protectiegraden een betere indruk geven van het werkelijke niveau van protectie omdat hierin ook de prijsverhoudingen van inputs worden meegenomen. Japan zou in dat plaatje dan een iets minder protectionistisch beeld te zien geven omdat de prijzen van agrarische inputs in Japan aanzienlijk hoger liggen dan in Nederland. Zie bijvoorbeeld Van der Meer e.a., (1987).

Ook de onderlinge vergelijking van verschillende produkten uit tabel 4.1 zou dan een ander beeld te zien geven. Het verschil tussen de protectie in de veeteelt en de akkerbouw zou dan kleiner zijn omdat bij de veehouderij het grootste deel van de inputs (voerbestanddelen) gekocht worden tegen prijzen die redelijk in

de buurt van het wereldmarktniveau liggen. Doordat de inputs voor de veehouderij dus relatief goedkoop zijn en bovendien omvangrijk zijn in relatie met de produktiewaarde (in tegenstelling tot bijvoorbeeld graanteelt) kunnen vrij hoge nominale protectiegraden resulteren in relatief lage effectieve protectiegraden.

Over de kosten van agrarische ondersteuning is al gesteld dat de transfers van de consumenten en belastingbetalers naar de landbouw 23.700 miljoen Australische dollar bedragen. Dat is equivalent aan 55% van de totale agrarische produktiewaarde in 1978. Dit is 2,8% van het bruto national produkt omdat de landbouw daar maar voor 5% aan bijdraagt. De helft van deze transfers was in de vorm van hogere prijzen voor de consumenten door importquota en tarieven. De "Rice Diversion programs", de consumentensubsidie voor rijst en de deficiency payments voor fabrieksmelk en suiker worden voornamelijk door de belastingbetaler betaald.

Bron: Moffitt, 1984: 28.

Figuur 4.1 Diagram van distributiekanaalen in Japan en in het Westen

Een vaak gehoorde vorm van protectie, waarover echter niet in internationaal verband valt te onderhandelen, is het Japanse distributiesysteem. Net als de in Japan voortgebrachte goederen moeten de geïmporteerde goederen een gelaagd systeem van groot-handelaren passeren waarmee de uiteindelijke detailhandelsprijs aanzienlijk kan stijgen. Veel groothandelaren hebben een monopolie voor bepaalde produktgroepen en kunnen daarom eventueel discrimineren tegen buitenlandse aanbieders. De laatste paar jaar worden daarom door exporteurs vaak pogingen gedaan om de groot-handelaren over te slaan bij de marketing van verschillende produkten. In een systeem waarin persoonlijke banden zeer belangrijk zijn kan het dan echter lang duren voor er resultaten bereikt worden. Het aantal groothandelaren en detailhandelaren per 1.000 inwoners ligt in Japan veel hoger dan in andere landen (respectievelijk 2,9 en 18,9 ten opzichte van 1,6 en 9,1 voor de VS). In Japan zijn er ook veel meer onderlinge verkopen van groothandelaar naar groothandelaar (37% van de groothandelarenverkopen gaat naar andere groothandelsbedrijven ten opzichte van 15% in de VS) (Moffitt, 1984: 28-29).

De complexe structuur van het Japanse distributiesysteem is één van de redenen waarom de prijs van geïmporteerde goederen op detailhandelsniveau hoog is. De twee andere oorzaken zijn de hoge importkosten en de "high price policy". Deze strategie benadrukt het exotische karakter van buitenlandse produkten.

4.2 De produktspecifieke handelsmaatregelen in Japan

De handelspolitieke maatregelen zijn per produkt verschillend. Voor rundvlees heeft Japan een ad valoren tarief van 25% op geïmporteerd rundvlees. In 1987 is dit tarief verlaagd tot 15% conform de uitkomsten van de Tokio-ronde voor multilaterale handelsonderhandelingen. Tevens zijn er sinds 1964 importquota die elk half jaar worden bijgesteld en die in 1982 optelden tot een totaal van 135.000 ton. Bij import mag de prijs niet lager liggen dan de minimum prijs vastgesteld door de LIPC (Livestock Industry Promotion Corporation). Er zijn verder drie verschillende import arrangementen. Het zijn alle drie varianten op het tender-systeem voor buitenlandse exporteurs. Er zijn verschillende belastingen en/of toeslagen om de dispariteit tussen importprijzen en binnenlandse prijzen voor rundvlees te nivelleren.

Voor varkensvlees zijn in de zestiger jaren importquota en een flexibel tariefsysteem ingesteld. Sinds oktober 1971 worden de varkensvleesimporten gecontroleerd met een systeem van variabele heffingen. Het niveau van protectie wordt bepaald door de standaard of minimum importprijs die tussen de door de overheid vastgestelde bodem- en plafondprijs voor varkensskarkassen ligt. Tenzij de heffing tijdelijk buiten werking is gesteld, wordt er op de varkensvleesimporten een heffing gelegd die gelijk is aan het verschil tussen de importprijs en de minimum importprijs. Als

de overheid de import van varkensvlees tijdelijk wil aanmoedigen vervangt ze de minimum importprijs door een speciaal afgekondigde prijs die gewoonlijk lager ligt dan de minimum importprijs en tegelijk stellen ze de heffing buiten werking wanneer de importprijzen boven de afgekondigde prijs komen. Dit gebeurde bijvoorbeeld in 1972 en 1973 met als gevolg dat de importen sterk toenamen, waarna het opnieuw instellen van de heffing weer tot een even sterke daling van de importen leidde in de jaren daarna. Voor varkensvlees geldt bovendien een strikt stelsel van fytosanitaire maatregelen waar EG-landen, Denemarken uitgezonderd, nogal wat hinder van ondervinden.

De importen van zuivelprodukten worden gelimiteerd door zowel quota als tarieven. Alle zuivelprodukten, behalve kaas voor directe consumptie, lactose en caseïne, hebben een ad valorem tarief tussen de 25 en 35%. Genoemde produkten kunnen verder vrij geïmporteerd worden. Quota zijn er onder andere voor verwerkte melk- en roomprodukten, smeltkaas en melkpoeder bestemd voor schoolmelk en veevoer (Produktschap voor Zuivel, 1981: 1-7). De marktopeningspolitiek heeft voor de zuivelsector nog tot weinig concessies geleid. Er gaan zelfs krachtige stemmen op om op binnenlandse politiek gronden de zuivelsector nog beter te beschermen en nog minder produkten het land binnen te laten.

Voor eieren worden eveneens handelspolitieke maatregelen toegepast om de binnenlandse prijzen op peil te houden. "Administrative guidance" is de term hiervoor en het gebeurt op vrijwillige basis, met andere woorden, er wordt een beroep gedaan op de importeurs om hun importen wat te matigen. Er zijn geen quota maar veel tarieven om de importen af te remmen. Het tarief op verse eieren is 20% en op de meeste ei-produkten 25% of 60 Yen per kilo (afhankelijk van welke bij de geldende prijs de hoogste is).

Pluimvee-importen worden alleen door tarieven beïnvloed. Zij variëren van 10% voor kippelevens en kalkoen tot 20% voor kippevlees. Besluiten genomen tijdens de "Multilateral Trade Negotiations" van 1978 moeten in 1987 zorgen voor een daling in tarieven van 20 naar 10% voor kippepoten en van 10 naar 5% voor kalkoenen.

De beschermde veevoedercomponenten zijn: gedroogd melkeiwit, wei, tarwe, haver, vismeel en maïs die geïmporteerd wordt door "niet gebonden molens". Dat zijn molens die geen licentie hebben aangevraagd bij de overheid. De meeste andere voedercomponenten vallen onder het Automatic Approval"-systeem en hebben een zeer laag tarief of helemaal geen. Bij een "Automatic Approval"-systeem kunnen de produkten zonder restricties Japan zijn binnen komen. Zo kunnen sojabonen, sojaboonmeel, maïs en sorghum vrij geïmporteerd worden. Zo'n twintig jaar geleden waren deze produkten veel meer beschermd. Toen hadden sorghum, sojaboonmeel en raapzaadmeel nog waardequota. Toen in 1964 de importrestricties op sorghum werden geliberaliseerd werd het gelijk de op één na belangrijkste voedercomponent. Toen in de loop der jaren de handel in sojabonen werd geliberaliseerd verdween het

produkt bijna geheel uit het binnenlandse productiepakket. De heffingen voor tarwe en gerst, respectievelijk 20 en 10%, zijn al sinds het begin van de zeventiger jaren "tijdelijk" buiten werking gesteld". De achtergrond van de liberalisatie was de wens de productie van dierlijke produkten te stimuleren.

Sinds de tekorten in aanvoer van ruwe granen in de jaren zeventig en vooral na het Amerikaanse sojaboonembargo in 1973 heeft de Japanse overheid gebrobeerd de buitenlandse aanvoer wat meer te diversificeren. Men is bezorgd over de grote afhankelijkheid van de VS. Een deel van deze politiek was het investeren in projecten in het buitenland om zo meer zekerheid te hebben omtrent de aanvoer. Dit onderdeel van de diversificatiepolitiek was niet bepaald succesvol. De pogingen om meer bilaterale overeenkomsten te sluiten hadden meer succes. Er waren al sinds 1962 "gentlemen's agreements" met landen uit het "Pacific Bassin" waarbij jaarlijks over de hoeveelheid wordt onderhandeld. Soortgelijke overeenkomsten zijn in de jaren zeventig gesloten met Canada en Australië voor tarwe en met Brazilië voor sojaboonneel en maïs. Japan sloot haar eerste lange termijn bilaterale overeenkomst in 1975 met, toch weer, de VS naar aanleiding van het sojaboonembargo. Tot 1978 verplichtte Japan zich jaarlijks drie miljoen ton tarwe, drie miljoen ton sojabonen en acht miljoen ton voedergranen te importeren uit de VS. Tussen 1960 en 1972 werden als protectionismaatregel de verkoopprijzen voor geïmporteerd graan door de Food Agency boven de aankooprijzen gesteld. Sinds 1972 schommelen beide prijzen een beetje om elkaar heen waarmee de Food Agency het protectionistische element uit haar operaties gehaald heeft. Al de importoperaties voor de produkten onder gentlemen's agreement worden volgens een tendersysteem afgehandeld.

Evenals bij tarwe en gerst wordt de rijstpolitiek gekarakteriseerd door "State Trading". Het verschil met tarwe en gerst is echter dat de overheid er voor zorgt dat er bijna geen rijst het land binnen komt door de binnenlandse prijzen veel hoger te stellen dan de wereldmarktprijzen. De overheid reguleert de marketing van alle rijst op commerciële basis en bepaalt de aan- en verkoopprijzen van rijst. De overheid verkoopt de rijst tegen een prijs beneden de binnenlandse aankoopprijs maar wel ruim boven wereldmarktprijzen. Het is deze controle over importen in combinatie met de overheidscontrole over verkochte hoeveelheden en haar mogelijkheden tot het houden van voorraden die haar in staat stelt zowel de producenten als de consumentenprijzen ruim boven importpariteitsprijzen te houden.

De importen van suiker zijn onderhevig aan importheffingen die variëren met de kwaliteit (onderverdeling naar polarisatiegraad). De heffing komt gemiddeld uit op zo'n 30 à 35%. Aanvullend is er nog een systeem van variabele belasting of kortingen dat ontworpen is om de suikerprijzen in Japan te stabiliseren. Deze belastingen worden bepaald door de interactie van vier duidelijk gedefinieerde prijzen; de maximum en de minimum stabilisatieprijs, de doel- of standaardprijs voor binnenlands geprodu-

ceerde suiker en de gemiddelde importprijs. Dit wordt weergegeven in figuur 4.2. De markt wordt gecontroleerd door de Sugar & Silk Price Stabilisation Corporation, een wettelijk erkende organisatie.

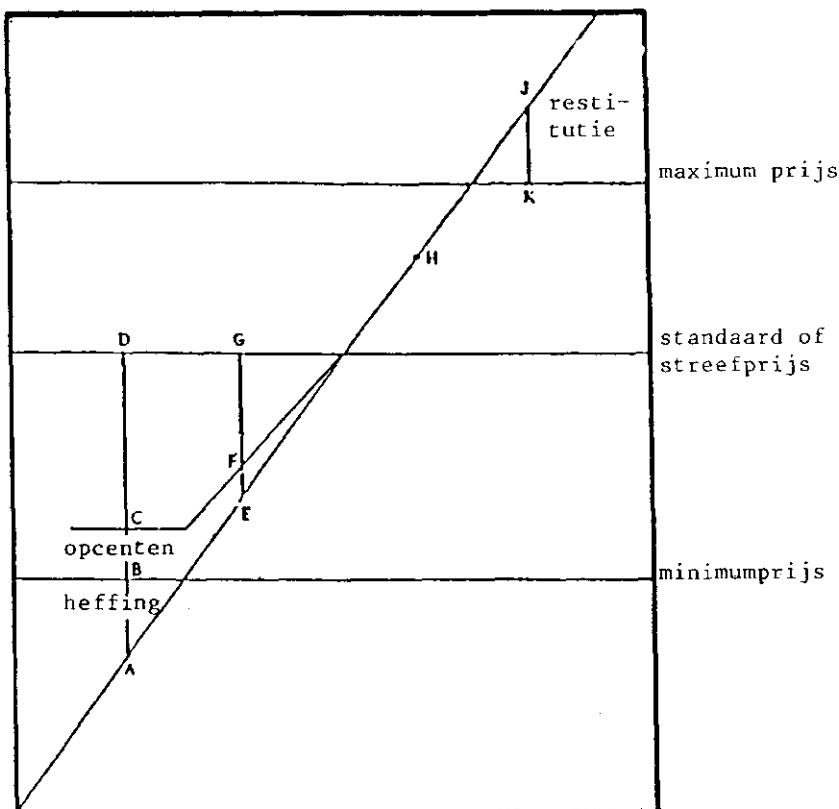
Behalve voor tropisch fruit is Japan over het algemeen redelijk zelfvoorzienend voor fruit. Daarom zijn er voor vers fruit nogal wat beschermde maatregelen. Behalve importquota voor sinaasappelen en mandarijnen zijn er importheffingen voor bijna alle soorten vers fruit inclusief bananen, de belangrijkste component binnen de fruitimporten. Bananen zijn echter vrij van wat misschien wel de sterkste importbelemmerende maatregel is, namelijk quarantaine beperkingen. Hierdoor kan alleen de VS citrusvruchten naar Japan exporteren. Vooral een land als Australië wordt sterk in haar export van citrusfruit beperkt door quarantaine maatregelen tegen fruitvliegen en anderen insecten. Verwerkt fruit kan gemakkelijker geëxporteerd worden naar Japan; de heffingen, als die er al zijn, zijn over het algemeen lager en quota zijn er nauwelijks. De handel in groenten valt onder het "Automatic Approval"-systeem en dat kan ook omdat Japan een redelijk competitieve tuinbouwsector heeft. Groente is een belangrijke component in het Japanse voedselpatroon. De groenten die geïmporteerd worden zijn vooral exotische groenten, die in Japan zelf niet geteeld worden. Voor deze groenten, groentebereidingen en voor tomaten bestaan invoerrechten die variëren van 5 tot 10%. Voor groenten en fruit in het algemeen gelden uiterst strikte reglementen met betrekking tot additieven, verpakking, kwaliteit en etikettering neergelegd in de Food Sanitation Law. De Japanse regering is vol goede voornemens met betrekking tot vereenvoudiging van keuringsprocedures. Momenteel is de Japanse markt voor buitenlandse exporteurs van groenten, fruit, planten, bloemen en bloembollen echter nog moeilijk toegankelijk.

4.3 De handelspolitieke relaties van Japan

4.3.1 De handelspolitieke relatie van Japan met de VS

De VS legde de basis voor haar omvangrijke agrarische export naar Japan vlak na de tweede wereldoorlog via haar voedselhulpprogramma. Japaners kwamen op deze manier in aanraking met het Westerse dieet en raakten er aan gewend. Vervolgens stegen de voedselimportanten tussen 1960 en 1982 van \$ 1,9 miljard naar \$ 16,3 miljard. Hiervan komt circa 40% uit de VS. Japan is hiermee de bestemming van 15% van de totale voedslexporten uit de VS en Japan is daarmee naast de EG de voornaamste afnemer van de VS. De aandelen van de VS in de Japanse importen voor enkele agrarische producten sinds 1970 zijn te vinden in de figuren B1 a tot en met b in de bijlage. Er bestaat dus een flinke wederzijdse afhankelijkheid. Voor de VS zijn agrarische exporten naar Japan een belangrijke mogelijkheid om wat te doen aan het handelstekort

prijs per
ton

Voor gemiddelde importprijs:

A (onder de minimumprijs): Heffing = AB
Opcenten = BC
= BD x factor % (23,65% voor
1979-80)

E (tussen minimumprijs en streefprijs): Geen heffing
Opcenten = EF
= EG x 23,65%

H (tussen streefprijs en maximumprijs: geen heffing, geen opcenten)

J (boven de maximumprijs): Restitutie JK

Bron BAE, 1981, p. 63.

Figuur 4.2 Prijsregelingen bij suiker

met Japan. Daarom was het voornaamste doel van de VS bij het ingaan van de Tokio-ronde voor multilaterale handelsonderhandelingen in de jaren zeventig het verminderen of uitschakelen van Japanse handelsbeperkingen voor landbouwprodukten. Er waren verschillende redenen om te verwachten dat Japan haar importpolitiek zou liberaliseren. De hoge consumentenprijzen, als gevolg van landbouwbeleid en handelspolitiek, leidden tot toenemende protesten van consumentenorganisaties. Een tweede reden was het belang dat Japan hecht aan stabiele aanvoer van landbouwprodukten. De oorzaak daarvan is de situatie na de tweede wereldoorlog en tijdens het sojaboonembargo tijdens de zeventiger jaren.

De resultaten van de onderhandelingen tussen de VS en Japan werden bekend in 1978. De Japanse handelsconcessies hadden betrekking op geïmporteerde goederen met een gezamenlijke waarde van \$ 1,3 miljard. Er waren drie soorten concessies: lagere tarieven (voor kippepoten, verse grapefruit, amandelen en proteïne concentraten), geen verhogingen van tarieven voor produkten waar al eerder afspraken over waren gemaakt, waarvan vooral het handhaven van tariefvrije importen van sojabonen voor de VS van belang was, en het verhogen van de importquota voor sinaasappelen, sap van citrusvruchten en rundvlees. Dit alles zou gelden vanaf 1983, waarmee Japan een overgangperiode van vijf jaar bedong.

De resultaten zijn voor de VS-exporten naar Japan positief geweest. Het niveau van agrarische exporten van de VS naar Japan zou naar verwachting in 1979 20% hoger liggen dan in 1978 (Heydon en O'Rourke, 1981: 10). Deze verwachtingen waren gebaseerd op de genoemde Japanse concessies, een groeiende vraag voor rundvlees (ten koste van de consumptie van vis) en het comparatieve kostenvoordeel van de VS ten opzichte van andere aanbieders. De werkelijke exportstijging in 1979 naar Japan bleek trouwens nog hoger te liggen, namelijk rond de 25%.

Toch was men in de VS niet tevreden. Hoewel de quota voor rundvlees en citrusfruit vergroot werden bleven deze produkten voor de VS de symbolen van Japans protectie. Men was er bezorgd over dat produkten die de VS concurrerend produceerde vrije toegang tot de Japanse markt ontzegd werd terwijl tegelijkertijd sterk concurrerende industriële produkten uit Japan de Amerikaanse markt overspoelden. Men bleef daarom aandringen op totale liberalisatie van de markten voor met name rundvlees en citrusfruit. Toen de VS ging dreigen met beperkende maatregelen met betrekking tot de invoer van sommige Japanse industriële produkten werd aan beide zijden gevreesd voor een "beef and citrus war". Omdat geen van beide landen hierbij zou winnen schoven in april 1984 de Amerikaanse ambassadeur Brock en de Japanse minister Yamamura aan de onderhandelingstafel waarna op 7 april overeenstemming volgde over rundvlees en citrusfruit en op 24 april overeenstemming bereikt werd over een hele serie van quota- en tarifaangelegenheden met betrekking tot agrarische produkten. Deze maatregelen betekenen honderden miljoenen dollars aan extra verkopen van Amerikaanse agrarische exporteurs aan Japan in de daaropvolgende

jaren. De geprojecteerde waarde van extra rundvlees en citrus-verkopen aan Japan over de vier jaar van de Brock-Yamamura overeenkomst is ongeveer \$ 400 miljoen (Hale, 1984: 7). Toch blijft in de VS de mening bestaan dat Japan hen alleen maar wat brokjes toewerpt wanneer de pressie te hoog wordt. Daarom is voor de VS het eindpunt van de onderhandelingen, liberalisatie van de rundvleesmarkt, nog niet bereikt. Wanneer dit eindpunt ooit bereikt wordt zal dat behalve voor de VS ook grote gevolgen kunnen hebben voor Australië. De netto stijging in totale agrarische exporten van de VS naar Japan zal minder zijn dan die van Australië, omdat laatste land een veel groter aandeel in de Japanse rundvleesmarkt heeft dan de VS. Australië kan tegen lagere prijzen aanbieden dankzij lagere produktie- en transportkosten. Bij afschaffing van de rundvleesquota is daarom de verwachting gerechtvaardigd dat Australië de meeste winst in exportomvang boekt. Een belangrijk negatief aspect voor de VS is haar belangrijke rol als exporteur van veevoeder naar Japan. Wanneer Japan haar grenzen openstelt voor rundvlees zal dit een sterke vermindering van de binnenlandse rundvleesproduktie tot gevolg hebben. De vraag naar veevoer zal dan ook kleiner worden wat voor de VS een vermindering van de export van ongeveer 10 miljoen ton aan sojabonen en voergranen zal betekenen (Paarlberg en Sharples, 1984: 5; Coyle, 1983A: 252).

De produkten van de VS die voornamelijk te lijden hebben van het Japanse rijstprogramma zijn tarwe en natuurlijk rijst. De kosten van de "diversion programs" (zie paragraaf 2.2) waren voor de VS ongeveer \$ 30 miljoen. Dit was het gevolg van verminderde tarwe-exporten van de VS naar Japan door de stimulerende werking van deze "omschakelings programma's" op de binnenlandse produktie van tarwe. Doordat bovendien het algehele rijstbeleid een in vergelijking met omringende landen inefficiënt rijstsector steunt en stimuleert en de grenzen zo goed als volledig afsluit voor buitenlandse aanbieders worden de wereldmarktprijzen voor rijst gedrukt. Dit kost de VS in haar rijstexporten \$ 20 miljoen (Coyle, 1981: 19).

In de zeventiger jaren ageerde de VS hier niet erg tegen omdat de wereldmarkt snel groeide. Toen in de jaren tachtig deze groei stil viel stonden hen een aantal alternatieven open:

1. het beperken van de produktie en uitvoer van de door Japan beschermde produkten. Dit alternatief gaat ervan uit dat het verlies in exportwaarde naar Japan beperkt blijft door het positieve effect van deze maatregelen op de wereldmarktprijzen;
2. het deelnemen in multilaterale overeenkomsten;
3. het subsidiëren van de export. Dit biedt voor de export naar Japan natuurlijk niet echt veel mogelijkheden omdat veel van de Japanse handelsbeperkingen bestaan uit quota;
4. het onderhandelen over verdere liberalisatie van het Japanse handelsregime.

Alternatief drie biedt zoals gezegd weinig uitkomsten en alternatief één wordt doorkruist door een van de hogere wereldmarktprijzen uitgaande stimulering van de produktie van de betrokken gewassen in de rest van de wereld. Voor de VS bleven de alternatieven twee en vier over. Het resultaat was dat er voornamelijk bilateraal onderhandeld werd. De resultaten waren voor de agrarische exporten van de VS naar Japan positief. Een wezenlijke verandering in het handelstekort heeft dit echter niet tot gevolg gehad. Van groter belang voor de handelsbalans tussen de VS en Japan zijn moeilijk grijpbare factoren als de yen-dollar verhouding en terms of trade effecten. Het gaat voornamelijk om de terms of trade tussen landbouwprodukten enerzijds en electronica en bijvoorbeeld auto's anderzijds (Ichimura: 14).

4.3.2 De handelpolitieke relatie van Japan met Australië

Ook voor Australië is Japan de belangrijkste markt voor agrarische produkten. Gezien de voortdurende stroom van studies en publikaties is het Japanse landbouwbeleid in Australië een punt van continue zorg en aandacht. In waarde verkoopt Australië bijna een kwart van haar totale agrarische exporten op de Japanse markt. Behalve de ontwikkeling van de concurrentiepositie is in het geval Japan ook de politieke relatie zeer belangrijk voor de mogelijkheid van exporten naar dit land. Het bereiken van bilaterale overeenkomsten met een protectionistisch land als Japan is voor een exporterend land van grote waarde. Dit bleek op een voor Australië ongunstige wijze toen in 1981 het lange termijn contract voor de levering van suiker aan Japan niet verlengd werd en de exporten vervolgens terugliepen tot een kwart van de waarde voor 1981. Wel is er een informele tarwe-overeenkomst en verder dringt Australië evenals de VS aan op liberalisatie van de rundvlees- en fruitmarkten. Zoals al eerder gezegd is heeft Australië het grootste belang bij een liberalisatie van het importregime voor rundvlees. Voor fruit zou Australië veel baat hebben bij het verlichten van de Japanse fyto-sanitaire regelingen. Omdat Australië goedkoper kan leveren zou ze bij verlichting van de quarantaine voorwaarden een groot marktaandeel ten kosten van de VS kunnen verwerven. De VS voldoet momenteel namelijk als enige aan de Japanse fyto-sanitaire voorwaarden voor fruit. Dit is wellicht meer een verdienste van de Amerikaanse onderhandelaars dan van het Amerikaanse fruit.

Omdat Japan zo belangrijk is als markt voor Australische produkten zal een verandering in het Japanse handelsbeleid belangrijke gevolgen kunnen hebben voor het Australische produktiepatroon. Wanneer men de toekomstmogelijkheden voor vergroting van de exporten van de twee belangrijkste buitenlandse agrarische aanbieders op de Japanse markt, de VS en Australië, bekijkt, vallen die iets beter uit voor de VS. Waarschijnlijk weegt het transportkostenvoordeel van Australië (over de jaren zeventig waren de transportkosten van een ton graan van Australië naar Japan

gemiddeld 18,62 US\$ en van de VS naar Japan gemiddeld 20,13 US\$ (Rosson en Sporleder, 1984: 13)) niet op tegen de voordelen van de VS als aanbieder op de Japanse markt. Deze bestaan uit een gunstigere handelsrelatie door meer politieke macht en het feit dat de VS de belangrijkste markt is voor Japanse exportprodukten en vooral de grotere complementariteit van het Amerikaanse productiepatroon ten opzichte van het Japanse productiepatroon. Dit houdt in dat de sectoren waar de VS zeer efficiënt in produceert in Japan vaak een lage zelfvoorzieningsgraad hebben. Voor Australië geldt dit minder omdat Australië bijvoorbeeld zuivel zou willen exporteren terwijl Japan hier relatief hoge zelfvoorzieningsgraden voor heeft. Deze vrij algemene en globale voordelen kunnen natuurlijk doorkruist worden door korte-termijnverstoringen in de handelsbetrekkingen maar voor de lange termijn ontwikkelingen van de handelsstromen zijn ze van groot belang.

5. De handelspolitieke relatie van Japan met de EG

5.1 De directe handelsrelatie tussen Japan en de EG

De EG en de VS hebben beiden een negatief saldo op de totale handelsbalans met Japan. De VS kan echter met haar landbouwexporten nog enig tegenwicht bieden aan de stroom van industriële producten uit Japan. Daar de VS al niet erg tevreden is over de handel met Japan is het niet vreemd dat de EG haar handelsrelatie als zeer onbevredigend ervaart. De lidstaten kunnen het slecht met elkaar vinden wanneer het gaat om het vaststellen van het handelsbeleid tegenover Japan. Dit geldt voornamelijk wanneer het gaat om de invoer van industriële producten uit Japan. Toch zijn er niet alleen problemen bij de invoer, ook het niveau van de uitvoer naar Japan is geenszins bevredigend. Het ontbreken van eenheid tussen de lidstaten bij het bepalen van beleid ten opzichte van de invoer van Japanse producten is ook van belang voor de uitvoer van Japan. Tijdens verscheidene onderhandelingen in de zeventiger jaren tussen de EG en Japan bleek namelijk dat men steeds vast liep op problemen in de industriële sector waar de landen bijna allen hun eigen afspraken hadden met Japan omtrent kwantitatieve invoerbepkeringen en vrijwillige beperking door Japan. Het gevolg was dat Japan geen gehoor wenste te geven aan de roep van de EG om liberalisatie van haar handelspolitiek, mede omdat Japan de EG verweet een minstens zo protectionistisch standpunt in te nemen. De agrarische exporten naar Japan kwamen dan ook niet erg op gang.

De eisen tot opening van de Japanse markt bleven toenemen naarmate de recessie in de wereldhandel zich voortzette, Japan haar exportinspanningen onder invloed van de oliecrises vergrootte en de handelsbalans van de EG ten aanzien van Japan verslechterde (Bakker, 1986: 45). Op 12 februari 1983 kwam het pas tot een eerste beperkte handelovereenkomst tussen de EG en Japan. Dit gebeurde na klachten van de EG bij het GATT over "verborgen invoerbelemmeringen" en slechte toegang tot de Japanse markten voor landbouwprodukten. Naast beloften tot beperking van haar industriële uitvoer naar de EG beloofde Japan ook een aantal liberalisatiemaatregelen met betrekking tot de invoer van EG produkten door te voeren. De effecten van deze liberalisatie zijn maar zeer marginaal gebleken. Het waren over het algemeen tariefverminderingen van enkele procenten voor enkele verwerkte landbouwprodukten (vruchtensappen, biscuits, oliën, citroenen en kalkoen-eendevlees).

Voorwaarde voor betere resultaten is waarschijnlijk het tot stand brengen van eenheid tussen de lidstaten in het beleid tegenover Japan omdat dit de onderhandelingsmacht vergroot.

Nederland zou veel baat kunnen hebben bij onderhandelingen

over een uitbreiding van pre-shipment keuringen voor bloemen, bollen en planten en uitbreiding van de lijst van te exporteren groenten naar Japan. Ook de markt voor vleesprodukten biedt nog mogelijkheden. Eerste vereiste voor export naar Japan is in ieder geval kennis van het distributiesysteem, het consumptiepatroon en de Japanse cultuur. Ook zullen de export- en promotie-inspanningen intensief moeten zijn. Zoals gezegd zijn persoonlijke contacten zeer belangrijk. Dit hangt samen met de Japanse cultuur en heeft als gevolg dat men zich voor marktpenetratie in Japan meer inspanningen moet getroosten dan voor marktpenetratie op de gemiddelde Europese of Amerikaanse markt.

De Europese exporteurs zullen er rekening mee moeten houden dat ze door de grote afstand niet ieder willekeurig produkt op de Japanse markt kunnen aanbieden. Van belang is dat de grote afstand tussen de EG en Japan slechts bepaalde produkten voor export in aanmerking komen. Produkten waar de transportkosten een belangrijk deel van de waarde uitmaken zullen na het lange vervoer niet altijd aan kwaliteits- en prijseisen kunnen voldoen. De produkten die de beste vooruitzichten hebben zijn verwerkte landbouwprodukten en produkten met een hoge waarde en hoge kwaliteit. Een produkt als bietenpulp, waar de EG in 1984 voor \$ 6 miljoen aan exporteerde naar Japan, past bijvoorbeeld helemaal niet in dit plaatje. Produkten als kaas en verwerkte vleesprodukten als ham en dergelijke hebben in een markt met veranderende eetgewoonten en groeiende consumptie van deze produkten veel betere vooruitzichten. Extra promotie-inspanningen moeten kunnen zorgen voor een plaats voor deze produkten in de Japanse voedingsmarkt.

Omdat er op de markten voor traditionele voedingsprodukten geen rol is weggelegd voor EG-produkten zal men ook aandacht moeten besteden aan mogelijkheden tot de ontwikkeling van markten van voor Japan nieuwere produkten. Een belangrijke handicap blijft de afstand maar zelfs met deze handicap biedt de Japanse markt toch meer mogelijkheden dan er tot nu toe gebruikt zijn. Een belangrijke vereiste voor een belangrijkere plaats voor EG-produkten binnen de Japanse markt blijft een inniger handelspolitieke relatie tussen de EG en Japan.

5.2 De indirecte gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor Japan

Indirect is de EG eigenlijk belangrijker voor Japan dan direct. Japan is een op wereldschaal zeer belangrijke importeur van agrarische produkten. Hierdoor ondervindt Japan aantoonbare gevolgen van het markt- en prijsbeleid van de EG. Het markt- en prijsbeleid van de EG heeft een drukkende werking op de wereldmarktprijzen van landbouwprodukten. Dit is in het voordeel van iedere belangrijke agrarische importeur. Een indicatie van de gevolgen voor Japan geven de cijfers in tabel 5.1.

Tabel 5.1 Werkelijke wereldmarktprijzen en uiterste wereldmarktprijzen bij afwezigheid van marktbescherming in de EG (per 100 kg gemiddeld over de periode 1977-1983 in US\$ van 1980)

Produkt	Werkelijke wereldmarkt-prijs	Hoogste wereld markt-marktprijs bij afwezigheid van marktbe-scherming	Laagste wereld markt-marktprijs bij afwezigheid van marktbe-scherming
Tarwe	180	205	184
Mais	162	194	163
Andere granen (excl. rijst)	125	198	137
Suiker	385	474	393
Groente/fruit	361	383	362
Zuivel	188	261	198
Eieren	1211	1279	1218
Rundvlees	1992	3189	2071
Schapevlees	2170	3297	2232
Varkensvlees	1849	2201	1910
Pluimveevlees	1387	1620	1408

Bron: Vollebregt, 1986: 16-20.

De eerste kolom laat de gemiddelde wereldmarktprijs zien van de belangrijkste agrarische produkten en produktgroepen over de periode 1977-1983. Hierbij is over het algemeen uitgegaan van marktnoteringen. Omdat er veel onzekerheid bestaat over de prijzen in een situatie zonder marktbescherming in de EG, door gebrekkige kennis van de vraagelasticiteiten, is er gekozen voor een range waartussen de prijzen in een situatie zonder marktbescherming in de EG zullen liggen. De boven- en ondergrens worden bepaald door de verschillende aannamen met betrekking tot de genoemde elasticiteiten (Meester, 1987; Vollebregt, 1986).

Bij de berekening van gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor Japan zijn de volgende veronderstellingen gemaakt:

- De gehanteerde hoeveelheden hebben betrekking op één jaar: 1980. Het gaat dus om hoeveelheden uit één jaar en prijzen die een gemiddelde zijn van zeven jaar;
- er is geen rekening gehouden met effecten op de gevraagde hoeveelheid. Vooral voor Japan is deze aanname van niet geringe betekenis omdat in werkelijkheid lagere wereldmarktprijzen de gevraagde hoeveelheid in Japan flink zal beïnvloeden;

- er wordt geen differentiatie toegepast binnen de produkt-groepen groente en fruit, zuivel en andere granen. Dit kan leiden tot onnauwkeurigheid omdat de samenstelling zoals ze in dit geval door Japan wordt geïmporteerd niet dezelfde is als samenstelling van de produktgroep zoals ze in de prijs-berekeningen in de studies is meegenomen;
- er wordt geen onderscheid gemaakt naar verschillende kwaliteiten binnen een produkt.

Gezien deze vergaande veronderstellingen heeft deze berekening een zeer globaal karakter en kan ook alleen als indicatie dienen voor de gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor Japan. Tabel 5.2 toont de geïmporteerde hoeveelheden in 1980 van die produkten en produktgroepen waar prijzen voor bekend zijn.

Tabel 5.2 Door Japan geïmporteerde hoeveelheden van diverse agrarische produkten in 1980 (in 1000 kg)

Tarwe	5.682.000
Mais	12.830.000
Andere granen (excl. rijst)	4.531.000
Suiker	2.265.000
Groente/fruit	2.067.512
Zuivel	197.492
Eieren	22.254
Rundvlees	121.889
Schapevlees	78.641
Varkensvlees	108.243
Pluimveevlees	72.172

Bron: Commodity Trade Statistics, 1980 (zie bijlage).

Vermenigvuldiging van deze hoeveelheden met het verschil tussen de prijzen uit de kolommen 1 en 3 van tabel 5.1 levert een bedrag op van 119 miljoen US\$. Dit is het bedrag dat Japan extra voor haar agrarische importen in 1980 had moeten betalen indien er geen markt- en prijsbeleid zou zijn geweest in de EG. Dit bedrag is het minimum omdat er uitgegaan is van het voor Japan minst ongunstige geval. Deze 119 miljoen US\$ is 1,5% van de totale agrarische importwaarde van Japan in 1980 die bijna 8 miljard US\$ bedroeg. Het maximumbedrag, dat ontstaat uit vermenigvuldiging van de hoeveelheden uit tabel 5.2 met het verschil tussen de prijzen uit de kolommen 1 en 2 uit tabel 5.1, bedraagt 1420 miljoen US\$. Dit correspondeert met 18% van de totale agrarische importwaarde van Japan in 1980. De werkelijkheid ligt waarschijnlijk in de buurt van de 10%. Wanneer we aannemen dat Japan elk jaar zo'n 10% extra voor haar agrarische importen zou moeten betalen dan kan met recht gezegd worden dat Japan als

belangrijke agrarische importeur voordeel heeft bij het EG-landbouwbeleid en de drukkende werking die er van uitgaat op het wereldmarktprijspeil van agrarische produkten.

Hoewel nogmaals de aandacht gevestigd moet worden op de globale aard van deze berekening en de vergaande aggregaties en aannamen blijkt toch dat hoewel de directe gevolgen van het EG-landbouwbeleid zeer gering zijn, de indirecte gevolgen geenszins verwaarloosd kunnen worden. Gezien de grote omvang van Japan als vrager en de EG als aanbieder van agrarische produkten op de wereldmarkt is dit ook eigenlijk niet verwonderlijk.

6. Conclusies

De kwetsbaarheid en inefficiëntie van de Japanse landbouw staat in schril contrast met de efficiëntie en expansie in de industriële sector. Japan is lang niet zelfvoorzienend voor agrarische produkten en daardoor één van de belangrijkste importeurs van deze produkten in de wereld. De kans dat dit in de nabije toekomst geheel zal veranderen is klein hoewel de huidige zelfvoorzieningsgraad met veel handelsbeperkende en marktbeschermende maatregelen gehandhaafd wordt. Denkbaar is dat Japan haar grenzen in de toekomst meer zal openen omdat ze steeds vaker geconfronteerd wordt met represaillemaatregelen met betrekking tot de invoer van Japanse industriële produkten. Maatregelen in deze sfeer treffen Japan zwaar omdat de Japanse economie voor een belangrijk deel draait op de export van industriële produkten. Waarschijnlijk zal de reactie van Japan in deze gevallen hetzelfde blijven als de laatste decennia het geval geweest is. Zodra de druk te groot wordt stelt men de tegenpartij tevreden met een beperkte tariefverlaging of quotaverhoging. Waarschijnlijk is dit voor Japan op de lange termijn niet de meest ideale oplossing. Indien de overheid de fundamentele keuze zou maken de steun in de inefficiënte landbouwsectoren af te schaffen en het geld dat men dan bespaart te gebruiken voor stimulering van de sectoren die in staat zijn internationaal te concurreren zou waarschijnlijk de totale Japanse economie ervan profiteren. In wezen is zo'n keuze hard nodig omdat nu de zwakke sectoren de sterkere sectoren gezien de grondschaarste letterlijk in de weg staan. Met name de bescherming van de rijstsector zal niet opgegeven worden hoewel de produktie van rijst in de Japan omringende landen veel goedkoper en efficiënter plaats vindt. Afschaffing van de steun en marktbescherming in de rijstsector zal vooral sociaal gezien zo'n klap onder de Japanse boeren teweeg brengen dat doorvoering hiervan politiek onhaalbaar is.

Sectoren als de tuinbouw en de intensieve veehouderij bieden door hun industriële karakter veel meer perspectieven om op een gezonde basis, zonder al te veel steun en marktbescherming, internationaal te kunnen overleven. Een andere reden voor de betere perspectieven voor deze sectoren is het grondintensieve karakter in deze sectoren. Grond is schaars in Japan en dit heeft geleid tot zeer hoge grondprijzen zodat schaalvoordelen moeilijk bereikt kunnen worden.

Een tweede reden waarom men in Japan de zwakke sectoren op grote schaal blijft steunen hangt samen met de meer dan gemiddelde aandacht voor de voedselvoorziening. Problemen hiermee na de Tweede Wereldoorlog hebben er voor gezorgd dat dit nog altijd doorwerkt in het huidige handelsbeleid. Japan heeft een strict importregime. Bilaterale overeenkomsten geven meer zekerheid in

de voedselvoorziening, zeker wanneer de herkomst gespreid wordt. Aan dit laatste wordt daarom de laatste tijd veel aandacht geschonken. Hiervan profiteren vooral Argentinië en Brazilië die de laatste jaren hun graanexporten naar Japan sterk hebben zien stijgen.

Vanuit het voedselvoorzieningsoogpunt kunnen de VS en Australië er bijna zeker van zijn dat Japan bij een eventueel dreigende handelsoorlog bakzeil zal halen. Deze landen zijn erg belangrijk voor de voedselvoorziening van Japan. Waarschijnlijk hebben ze daarom ook weinig te duchten van de diversificatiepolitiek. Ze verkeren wat dit betreft in een machtspositie ten opzichte van Japan.

Er zullen ondanks de diversificatiepolitiek vooreerst geen grote veranderingen in de agrarische handelsstromen naar Japan optreden. Australië en vooral de VS hebben in het verleden zo'n belangrijk aandeel in de Japanse markt verworven dat ze niet maar zo door andere landen te verdringen zijn. De kansen voor de EG zijn ten opzichte van die landen beperkt. De EG zou zich wat dat betreft beter kunnen richten op voor Japanners nieuwe of relatief onbekende landbouwprodukten. Zo blijkt uit het feit dat in Japan de bestedingen aan sierteeltprodukten per hoofd van de bevolking op een niveau liggen dat de helft bedraagt van dat in Nederland, dat hier nog een groot marktpotentieel aanwezig is. In het algemeen zit de EG wel met het probleem van de grote afstand. Daarom maakt de EG eigenlijk alleen kans met de uitvoer van produkten met een hoge waarde en hoge kwaliteit, zoals verwerkte vlees- en zuivelprodukten.

Dat de EG ondanks de geringe bilaterale handelsstromen toch belangrijk is voor Japan komt door de gevolgen van het EG-landbouwbeleid voor de wereldmarktprijzen voor landbouwprodukten. Door de marktbescherming voor veel landbouwprodukten in de EG liggen de wereldmarktprijzen op een laag niveau. Japan als belangrijke importeur van agrarische produkten profiteert hier natuurlijk van. De extra kosten voor Japan voor haar agrarische importen, indien er geen marktbescherming zou zijn in de EG, worden geraamd op ongeveer 10% van de totale agrarische importwaarde van Japan.

Literatuur

Anderson, K.

"Growth of agricultural protection in East Asia"

Food Policy 8(1983)4, pp. 327-336

Bakker, L.M.

"Het handelsbeleid van de Europese Gemeenschap tegenover Japan"

Nieuw Europa 12(1986)2

Blabey, R.J.

"Japanese agricultural policy is key to future imports"

Foreign Agriculture 22(1984)9, pp. 13-17

BAE (Bureau of Agricultural Economics)

Japanese agricultural policies, nature and effects on production and trade

Canberra, Australian Government Publishing Service, 1981

Coyle, B.

"USA-Japan beef negotiations, implications for Australia"

Quarterly review of the rural economy 5(1983a)3, pp. 248-253

Coyle, W.T.

Japan's feed-livestock economy; prospects for the 1980's

Washington, USDA, 1983b

Coyle, W.T.

Japan's rice policy

Washington, USDA, 1981

Hale, S.

"Japan's agricultural market: a rising tide of opportunity"

Foreign Agriculture 22(1984)4, pp. 4-9

Hayami, Y.

"Rice policy in Japan's economic development"

American Journal of Agricultural Economics 54(1972)2, pp. 19-32

Hayami, Y. and V.W. Ruttan

Agricultural development: an international perspective

Baltimore, John Hopkins University Press, 1985

Hayami, Y. and M. Honma

Structure of Agricultural protection in industrial countries

Tokyo, Tokyo Metropolitan University, 1985.

LITERATUUR (1e vervolg)

Heydon, R. and A.D. O'Rourke

Implications of Japanese economic growth for imports of US agricultural products with special reference to deciduous fruit imports

Washington, Washington State University College of Agricultural Research Centre, 1981

Hou, C.M. and T.S. Yu (eds.)

Agricultural development in China, Japan and Korea
Taipei, Academia Sinica, 1982

Ischimura, S.

US-Japan economic problems

Kyoto, The centre for Southeast Asian studies, (z.j.)

Japan International Agricultural Council

Views from Japan on farm trade issues

Tokyo, 1984

Meer, C.L.J. van der, S. Yamada en F. Egaitso

Productivity and income in dairy farming in Japan and the Netherlands in 1983/'84

Groningen, 1987; Memorandum from Institute of Economic Research
nr. 230

Meester, G.

Over de mate van redelijkheid van de verbruikersprijzen in de EG
Den Haag, LEI, 1988 (te verschijnen)

Meester, G. en D. Strijker

Het Europese landbouwbeleid voorbij de scheidslijn van zelfvoorziening

Den Haag, Staatsuitgeverij, 1985, WRR-Voorstudies en
Achtergronden V46

Moffitt, R.G. (ed.)

"Consider Japan": Papers from a seminar conducted by the Japan centre of Christchurch

Canterbury, Agricultural Economics Research Unit, 1984

OECD

Part time farming

Paris, 1977; OECD agricultural policy reports

OECD

Food Policy

Paris, 1981; OECD country notes

LITERATUUR (2e vervolg)

OECD

Review of agricultural policies in OECD-member countries
1980-1982,
Paris, 1983

O'Mara, P., P. Knopke and I. Roberts

"Costs of Japanese agricultural support policies: some concepts
and estimates"

Quarterly Review of the Rural Economics 3(1981)2, pp. 141-148

Paarlberg, P.L. and J.A. Sharples

Japanese and European Community agricultural trade policies: Some
US strategies

Washington, USDA, 1984.

Produktschap voor Zuivel

Overzicht van steun- en/of stabilisatiemaatregelen in Japan
Rijswijk; Marktbericht nr. 2710, 5 januari 1981.

Rosson, C.P. and T.L. Sporleder

Japan; Its agricultural policy environment and grain marketing
infrastructure

The Texas Agricultural Experimental Station, 1984.

Timmerman, A.J.

"Melkveehouderij en zuivelindustrie in Japan"

Zuivelzicht, 77(1985)10, pp. 224-226

Tsubota, K.

"Agricultural policy in Japan"

American Journal of Agricultural Economics, 67(1985)9,
pp. 365-375

Tyers, R. and K. Anderson

Economic growth and food trade in East and Southeast Asia

Canberra, 1985; ASEAN - Australia Economic Papers no. 21

Vollebregt, A.

Redelijk ...? Wat is dat ...?

Wageningen, Landbouwhogeschool, juli 1986; Scriptie Vakgroep
Algemene Agrarische Economie

Bijlagen

Bijlage 1

Toelichting op tabellen B1-B12:

De bij de tabellen gebruikte bronnen zijn de volgende:
tabellen B1 t/m B11: Commodity Trade Statistics - United Nations
Trade by Commodities - OECD
tabel B12 : OECD, Food Policy (OECD country notes), Parijs, 1981
(- de jaren 1960, 1965 en 1970)
: Food Consumption Statistics 1973-1982 - OECD, Parijs,
1985 (- de overige jaren)

- = nul of verwaarloosbaar

n.a. = niet aanwezig

De zelfvoorzieningsgraden in tabel B12 zijn voor de jaren 1973-1982 berekend als "Production" gedeeld door "Total Utilization". Zuid-Oost Azië is gebruikt als algemene noemer voor de Japan omringende landen waarvan qua agrarische handel Zuid Korea, de Filipijnen, China, Indonesië, Thailand en India de belangrijkste zijn.

Oceanië is de optelsom van Australië en Nieuw-Zeeland.

Tabel B1 Import van Japan van agrarische producten, 1965 - 1984 (waarde in 1000 US\$)

Produkt	1965	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr)	44255	132519	634436	1457520	1857106	1640964	1701410	1807100
- rundvlees	6916	22292	75359	435756	399348	387234	444753	455352
- schapen/geitenvlees	22048	49908	116034	145941	179390	155612	121970	122280
- varkensvlees	59	20926	307800	408173	716693	542435	644969	713557
- pluimveevlees	4602	8031	27039	113480	169241	163181	153772	175141
- slachtafval	446	2867	34421	181028	216022	233368	189893	202875
Bewerkt vlees	44	9636	7534	16309	13796	13439	12487	15310
Vleespreparaten/visextrakten	875	3071	19111	49375	56090	57035	57663	74608
Zuivel en eieren	22697	49420	148549	262051	289215	310902	242883	227701
- melk en room	15064	14150	44924	92380	104307	116815	93638	83227
- boter	796	667	3427	3700	4471	13652	3592	3380
- kaas en wrongel	6407	20559	70171	134894	139214	148093	126652	124449
- eieren	430	14044	30027	31077	41223	32342	19001	16644
Granen en graanprodukten	767414	1048783	3269735	4426299	4989639	3960411	4190968	4743274
- tarwe (ongemalen)	251092	318346	1116654	1229318	1273207	1120385	1126316	1113888
- rijst	144701	2398	16572	4361	34448	30161	3854	73385
- gerst (ongemalen)	40954	41628	255411	246088	311320	204367	208475	238273
- mais (ongemalen)	231458	406892	1137424	2008607	2459371	1830255	2119219	2310934
- andere granen (ongemalen)	92757	252164	590035	699905	650959	511552	484289	755549
- graanpreparaten	5726	25842	152439	236225	258731	262400	247651	249224
Groente en fruit	147991	309285	623428	1386584	1678049	1608472	1612753	1827925
- groenten (vers)	33951	55466	131979	372824	547251	466200	439488	553901
- groenten (ber. of verduurz)	5835	16770	67899	106533	177244	184660	199927	219140
- fruit en noten	78839	206659	352592	644590	741665	739741	749934	814662
- ber. en conserv. van fruit	21750	30390	48497	193770	211889	217872	223404	240261
Ruwe suiker	149769	282719	1679755	1224430	730360	473980	392912	294242
Veevoeder	91930	136204	180175	586021	509180	403792	547857	538992
- hooi en voedergewassen	1044	36550	57837	169191	151270	146514	181909	185316
- zemelen, slijpsel e.d.	27182	21272	23064	35653	50808	48197	53278	55719
- perskoeken e.d.	12612	32093	13768	93916	77145	27247	75205	43706
- vlees- en vismeel	30835	29066	34138	137704	107155	69374	103612	87361
- bietenpulp e.d.	99296	17223	n.a.	148558	122803	112459	133853	166820
Oliezaden en olievuchten	332843	542030	1358906	1880382	2018426	1726477	1952307	2209635
Dierl. olien & vetten	41845	53622	67316	90223	67853	54319	50021	55654
Plant. olien & vetten	8264	18186	99978	186368	221419	192451	185759	255454

Tabel B2 Import van agrarische producten van Japan uit de V.S., 1965 - 1984 (waarde in 1000 US\$)

Produkt	1965	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	3868	14732	152969	418420	523137	540141	547831	485209
- rundvlees	14	1363	15818	104877	109833	133990	144471	153035
- schapen/geitenvlees	-	-	-	166	-	110	188	635
- varkensvlees	4	8931	101432	116809	158270	141472	153253	86305
- pluimveevlees	3606	3926	16166	60831	87930	78223	86861	74452
- slachtafval	n.a.	512	17631	131893	163293	184375	160609	168832
Bewerkt vlees	18	53	614	3221	3252	3952	3428	5040
Vleespreparaten/visextracten	145	358	2338	10105	13587	18412	19757	35437
Zuivel en eieren	12193	1227	8916	15149	27116	23652	10419	10925
- melk en room	12015	473	2237	1365	2055	5621	4965	4956
- boter	17	-	-	-	-	-	-	-
- kaas en wrongel	110	750	1048	4948	6528	5184	4600	4590
- eieren	51	4	5631	8832	18527	12842	852	1364
Granen en graanprodukten	424948	602113	1700025	3134660	3302137	2450569	2720520	3207838
- tarwe (ongemalen)	131567	173698	585703	701323	731501	650350	635127	613641
- rijst	43460	320	8661	459	561	142	586	432
- gerst (ongemalen)	17157	-	120	22431	54589	36308	42002	61089
- mais (ongemalen)	156628	292740	804558	1816898	2197770	1466238	1935959	2240732
- andere granen (ongemalen)	75655	134774	294905	584645	508597	288976	98285	273166
- graanpreparaten	163	550	6066	8595	8978	8529	8465	17951
Groente en fruit	22837	53629	190103	449392	566694	510312	501724	549996
- groenten (vers)	4198	7746	24988	72675	127014	71746	74472	92048
- groenten (ber. of verduurz.)	307	701	6526	26193	29841	28289	19058	22106
- fruit en noten	10789	33123	130763	305829	359694	359692	362079	391688
- ber. en conserv. van fruit	1427	4783	11573	44695	50145	50586	46115	44154
Ruwe suiker	-	-	31061	-	-	-	-	-
Veevoeder	35950	47717	67093	292530	225318	197637	230194	241188
- hooi en voedergewassen	n.a.	n.a.	32825	96152	80160	88089	111093	102176
- zemelen, slijpsel e.d.	n.a.	n.a.	-	-	-	-	442	2373
- perskoeken e.d.	6799	10831	n.a.	66817	44571	12145	10199	285
- vlees- en vismeel	9227	744	404	8999	8083	10289	15889	23987
- bietenpulp e.d.	n.a.	n.a.	n.a.	120475	92437	87074	92571	112367
Oliezaden en olievruchten	194704	337926	873773	1290287	1343412	1137727	1309856	1372640
Dierl. olien & vetten	37428	39442	27383	65502	47458	32953	28133	23405
Plant. olien & vetten	780	2703	18096	30343	56859	52604	39206	51710

Tabel B3 Import van agrarische produkten van Japan uit Zuid-Oost Azie, 1975 - 1984
(waarde in 1000 US\$)

Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	59070	136616	186425	187166	213723	293754
- rundvlees	-	-	-	-	-	-
- schapen/geitenvlees	934	-	-	-	727	123
- varkensvlees	42811	62199	76936	72027	122120	182386
- pluimveevlees	8368	50146	80267	83751	63561	82183
- slachtafval	-	203	527	385	-	-
Bewerkt vlees	131	4739	613	108	1216	1468
Vleespreparaten/visextrakten	1344	4171	3973	3140	3710	4299
Zuivel en eieren	5530	6977	7034	5286	3801	3544
- melk en room	-	-	-	-	-	-
- boter	-	-	-	-	-	-
- kaas en wrongel	-	-	146	-	-	-
- eieren	5484	6842	6864	5256	3801	3520
Granen en graanprodukten	169209	64944	60061	90074	33833	142013
- tarwe (ongemalen)	-	-	-	-	-	-
- rijst	7854	3900	33886	30019	3268	72954
- gerst (ongemalen)	-	-	-	-	-	-
- mais (ongemalen)	138629	38461	1636	31383	2173	35380
- andere granen (ongemalen)	14215	8165	8961	13419	13280	16931
- graanpreparaten	7654	13639	14675	14400	14386	15837
Groente en fruit	358215	786292	898501	899842	909848	1041136
- groenten (vers)	80110	235582	310990	302438	282686	345564
- groenten (ber. of verduurz.)	46850	136433	135374	141414	161247	174352
- fruit en noten	208059	306347	334819	341409	339424	376875
- ber. en conserv. van fruit	21251	107929	117318	114580	126491	144344
Ruwe suiker	715575	377153	148364	172985	190290	128513
Veevoeder	24749	65964	84410	67394	84749	93322
- hooi en voedergewassen	8590	36543	43231	28366	24425	30924
- zemelen, slijpsel e.d.	1498	13822	27405	23943	27167	25029
- perskoeken e.d.	10623	7410	4391	5996	15185	12346
- vlees- en vismeel	1614	5683	3584	2978	5892	4673
- bietenpulp e.d.	n.a.	2507	5799	6210	12079	20349
Oliezaden en olievuchten	127577	111819	150080	118436	201237	246115
Dierl. olien & vetten	-	-	107	163	677	941
Plant. olien & vetten	66979	43843	136094	116125	128836	186165

Tabel 84 Import van agrarische produkten van Japan uit Oceanie, 1975 - 1984
(waarde in 1000 US\$)

Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	191597	511189	498961	447830	451066	443557
- rundvlees	58077	322938	280946	250433	298396	292358
- schapen/geitenvlees	115062	145765	179299	155211	121030	120236
- varkensvlees	5660	1525	1416	1319	2888	481
- pluimveevlees	-	-	-	-	-	-
- slachtafval	12750	37782	29170	31209	20144	21022
Bewerkt vlees	1827	7617	9453	8508	6831	8290
Vleespreparaten/visextrakten	2301	19089	21367	18783	18651	18173
Zuivel en eieren	95907	118081	117442	157449	136412	130160
- melk en room	32573	20341	23369	56894	60550	53916
- boter	3105	785	621	7711	651	1051
- kaas en wrongel	47202	86833	79453	85428	67561	69732
- eieren	13027	10123	13999	7416	7650	5459
Granen en graanprodukten	496753	454606	439468	357560	297053	505971
- tarwe (ongemalen)	216357	205218	192177	184676	181826	185955
- rijst	-	-	-	-	-	-
- gerst (ongemalen)	104626	107386	74860	28222	23034	74562
- mais (ongemalen)	4823	-	3568	1584	-	11994
- andere granen (ongemalen)	135280	74930	94704	74757	26948	167020
- graanpreparaten	35414	66746	73695	67967	64980	66197
Groente en fruit	13510	46540	74512	70890	69041	104695
- groenten (vers)	3693	17706	39341	39851	29477	63258
- groenten (ber. of verduurz.)	-	-	237	-	-	-
- fruit en noten	1919	16905	23619	20271	30471	34873
- ber. en conserv. van fruit	4838	11907	11314	10726	9086	6553
Ruwe suiker	132737	417485	299031	117820	104186	83412
Veevoeder	20048	38663	32641	24772	22274	11452
- hooi en voedergewassen	5924	4866	3828	986	-	169
- zemelen, slijpsel e.d.	-	-	-	-	-	-
- perskoeken e.d.	-	-	-	-	-	-
- vlees- en vismeel	12396	30427	24584	18615	18464	7483
- bietenpulp e.d.	n.a.	3352	4217	5153	3779	3794
Oliezaden en olievruchten	11883	34682	31173	25967	28095	59291
Dierl. olien & vetten	35400	3647	2155	1722	3595	10732
Plant. olien & vetten	-	1077	-	1934	-	183

Tabel B5 Import van agrarische produkten van Japan uit Zuid-Amerika, 1975 - 1984
(waarde in 1000 US\$)

Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek bevr.)	46428	84991	84012	66212	54408	67207
- rundvlees	-	3439	3495	1981	-	6014
- schapen/geitenvlees	-	-	-	291	-	-
- varkensvlees	731	-	348	-	568	1235
- pluimveevlees	-	-	-	-	1692	15376
- slachtafval	-	1739	1599	1273	507	572
Bewerkt vlees	-	-	-	-	-	-
Vleespreparaten/visextrakten	1796	3586	3925	4132	3099	3255
Zuivel en eieren	-	-	187	1843	162	141
- melk en room	-	-	-	1336	-	-
- boter	-	-	-	-	-	-
- kaas en wrongel	-	-	-	-	-	-
- eieren	-	-	183	507	162	139
Granen en graanprodukten	121461	19173	18938	118943	324905	266647
- tarwe (ongemalen)	-	-	-	-	-	-
- rijst	-	-	-	-	-	-
- gerst (ongemalen)	-	-	-	-	-	-
- mais (ongemalen)	3402	1029	1919	684	6328	20830
- andere granen (ongemalen)	117910	18109	16997	118240	318560	245797
- graanpreparaten	-	-	-	-	-	-
Groente en fruit	12620	14781	23114	25936	28910	29266
- groenten (vers)	870	1510	3048	5250	7009	11784
- groenten (ber. of verduurz.)	1035	797	1005	1781	2810	2774
- fruit en noten	9080	6475	9642	8173	10774	6509
- ber. en conserv. van fruit	1428	5999	9419	10732	8317	8198
Ruwe suiker	587247	146101	130069	79369	70345	47028
Veevoeder	20889	108918	108238	49023	122123	94263
- hooi en voedergewassen	1377	1030	1880	709	2863	2519
- zemelen, slijpsel e.d.	7407	322	283	-	789	1437
- perskoeken e.d.	3113	19492	28178	9204	48183	26949
- vlees- en vismeel	3358	81253	65959	34473	58441	46117
- bietenpulp e.d.	n.a.	6821	11937	4638	11847	17240
Oliezaden en olievruchten	15598	53391	37474	13353	12526	12598
Dierl. olien & vetten	-	-	-	-	-	-
Plant. olien & vetten	960	741	8195	4862	5796	5494

Tabel B6 Import van agrarische produkten van Japan uit Canada, 1975 - 1984
(waarde in 1000 US\$)

Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	79554	136036	197621	200470	183226	126153
- rundvlees	-	4128	4972	294	772	877
- schapen/geitenvlees	-	-	-	-	-	-
- varkensvlees	75046	112491	165378	173232	164327	108326
- pluimveevlees	116	314	485	515	659	295
- slachtafval	2445	8208	12942	14442	8065	8442
Bewerkt vlees	-	-	-	-	108	-
Vleespreparaten/visextrakten	171	186	137	-	-	-
Zuivel en eieren	1667	3927	3880	19228	5775	1675
- melk en room	1622	3927	3880	19226	5732	1656
Granen en graanprodukten	500008	490636	596514	488296	536519	510217
- tarwe (ongemalen)	314594	322777	348522	285360	309364	314291
- rijst	-	-	-	-	-	-
- gerst (ongemalen)	150665	116266	181848	139817	143419	102540
- mais (ongemalen)	1087	-	-	-	-	-
- andere granen (ongemalen)	10191	13852	18123	15342	26510	52421
- graanpreparaten	23433	37714	47970	47733	57184	40939
Groente en fruit	947	8289	14077	13782	14275	13939
- groenten (vers)	723	6516	10859	6538	8717	9571
- groenten (ber. of verduurz.)	203	934	871	914	511	1154
- fruit en noten	-	-	-	-	-	-
- ber. en conserv. van fruit	-	836	2347	6330	5025	3177
Ruwe suiker	-	-	-	-	-	-
Veevoeder	22787	52229	44292	53564	69650	81874
- hooi en voedergewassen	7817	27541	19558	26737	40227	47891
- zemelen, slijpsel e.d.	13876	21391	23024	24185	24858	26880
- perskoeken e.d.	-	196	-	-	1637	4119
- vlees- en vismeel	-	497	181	-	165	571
- bietenpulp e.d.	n.a.	2604	1528	2633	2763	2412
Oliezaden en olievruchten	251033	360619	419450	379756	358011	472493
Dierl. olien & vetten	4385	20813	17805	19265	17326	20233
Plant. olien & vetten	1779	4096	12940	9618	4013	15698

Tabel B7 Import van agrarische produkten van Japan uit de E.G., 1965 - 1984 (waarde in 1000 US\$)

Produkt	1965	1970	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	182	113	56950	110185	287853	85468	112895	303290
- rundvlees	-	-	-	-	-	-	796	2140
- schapen/geitenvlees	-	-	-	-	-	-	-	-
- varkensvlees	-	-	55504	108675	279728	83286	109872	292904
- pluimveevlees	177	113	944	385	397	566	776	2278
- slachtafval	n.a.	-	502	1008	7492	857	333	3803
Bewerkt vlees	-	18	4952	723	447	681	670	293
Vleespreparaten/visextracten	31	278	9314	12160	12981	12413	12296	12337
Zuivel en eieren	2084	11068	21256	96066	110347	83388	59611	53385
- melk en room	742	5454	7856	59712	63009	26651	7245	7101
- boter	6	67	299	2912	3845	5937	2933	2315
- kaas en wrongel	1336	3490	12813	33162	42941	50406	47810	43609
- eieren	-	2057	288	280	552	394	1622	360
Granen en graanprodukten	62	10610	63513	87527	91424	106630	88702	90552
- gerst (ongemalen)	-	5391	-	-	-	-	-	-
- graanpreparaten	62	4690	63506	87522	91396	106594	88646	90449
Groente en fruit	2998	4245	17059	38406	40449	40348	41820	36491
- groenten (vers)	2651	2903	13141	20989	27435	24829	22488	16140
- groenten (ber. of verduurz.)	66	162	731	1538	1707	3287	6813	6355
- fruit en noten	65	375	192	1114	638	686	692	604
- ber. en conserv. van fruit	216	805	2995	14765	10669	11546	11827	13393
Ruwe suiker	-	-	-	-	-	-	-	-
Veevoeder	1019	1549	2716	7461	5041	3725	4206	6160
- bietenpulp e.d.	1019	1549	2716	7455	5026	3701	4147	6135
Oliezaden en olievruchten	273	47	22881	-	-	3761	-	17691
Dierl. olien & vetten	42	10	-	-	109	123	-	120
Plant. olien & vetten	79	99	9563	1342	1884	2156	2206	6594

Tabel 88 Export van agrarische producten van Japan, 1975 - 1984 (waarde in 1000 US\$)

Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	3719	3524	3163	2678	2709	2854
Zuivel en eieren	933	256	1688	1439	268	368
Granen en graanprodukten	17922	287311	424654	187800	181661	120176
- rijst	2322	242850	372852	121704	105815	34210
- meel/bloem van tarwe	5618	17751	19745	30876	34958	41632
- graanpreparaten	9870	26130	31640	34809	40476	43825
Groente en fruit	85510	169736	170373	179482	183579	194987
- groenten (vers)	5756	14416	21825	30380	21939	21640
- groenten (ber. of verduurz.)	36549	82720	78576	76266	95380	101383
- fruit en noten	10495	30995	34690	43074	36015	42513
- ber. en conserv. van fruit	34683	41604	35283	29862	30245	29451
Veevoeder	32825	45336	59094	81931	66735	88270
- vlees- en vismeel	18777	31448	44416	64658	47581	66080
- bietenpulp e.d.	n.a.	12925	13095	14856	18621	21917
Dierl. olien & vetten	6481	2629	1725	2339	2924	6096
Plant. olien & vetten	11247	35163	17329	20274	23906	27104

Tabel B9 Export van agrarische produkten van Japan naar Zuid-Oost Azië, 1975 - 1984
(waarde in 1000 US\$)

Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	1800	2793	2379	2010	2009	2215
Zuivel en eieren	841	177	386	168	196	287
Granen en graanprodukten	17922	224300	381707	86165	97095	83290
- rijst	2281	194056	347078	42128	40029	20264
- meel/bloem van tarwe	5613	17576	19335	27443	34456	40984
- graanpreparaten	2487	12153	14917	16212	22223	21601
Groente en fruit	35540	98367	101525	116341	113178	121276
- groenten (vers)	4658	10895	17620	24891	15528	15731
- groenten (ber. of verduurz.)	93	68447	62018	62815	76446	80461
- fruit en noten	1946	18003	21400	28015	20054	23642
- ber. en conserv. van fruit	1120	1021	487	620	1150	1442
Veevoeder	29973	39687	54154	77190	60359	79656
- vlees- en vismeel	18543	31402	44416	64501	47383	65616
- bietenpulp e.d.	n.a.	7379	8261	10273	12454	13776
Dierl. oliën & vetten	1160	875	428	808	709	3606
Plant. oliën & vetten	7292	29490	11109	13855	16494	18874

Tabel B10 Export van agrarische produkten van Japan naar de V.S., 1975 - 1984
(waarde in 1000 US\$)

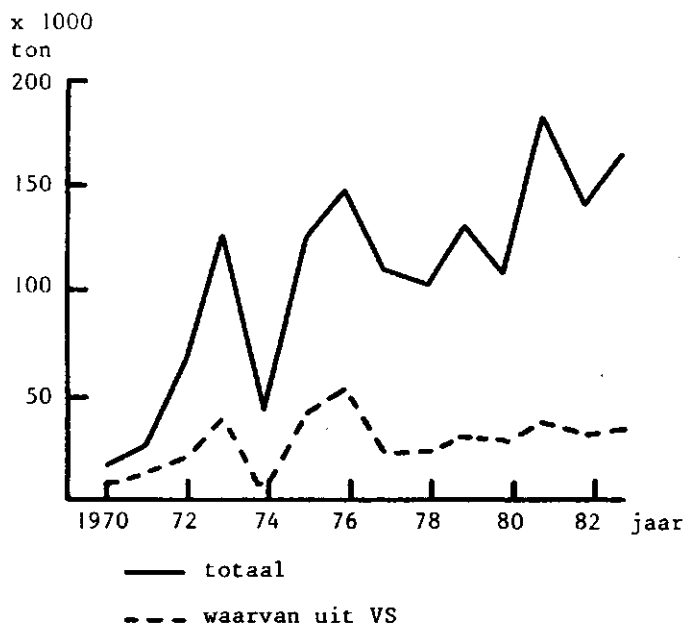
Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	1894	532	755	476	560	511
Zuivel en eieren	-	-	-	-	-	-
Granen en graanprodukten	4306	7449	10197	12614	11952	14074
- rijst	-	-	-	-	-	-
- meel/bloem van tarwe	-	-	311	527	446	579
- graanpreparaten	4300	7414	9865	12078	11484	13426
Groente en fruit	20025	34209	38452	35435	42406	44102
- groenten (vers)	559	2367	2976	4093	4470	4260
- groenten (ber. of verduurz.)	4604	9261	10946	9740	14424	15645
- fruit en noten	537	1188	1168	1595	1814	2466
- ber. en conserv. van fruit	14300	21392	23361	20007	21698	21731
Veevoeder	673	1154	864	941	1741	2211
- vlees- en vismeel	-	-	-	-	-	-
- bietenpulp e.d.	-	1107	857	939	1734	2195
Dierl. olien & vetten	2639	538	301	918	1686	1988
Plant. olien & vetten	2576	4337	4803	4753	5826	6502

Tabel B11 Export van agrarische produkten van Japan naar de E.G., 1975 - 1984
(waarde in 1000 US\$)

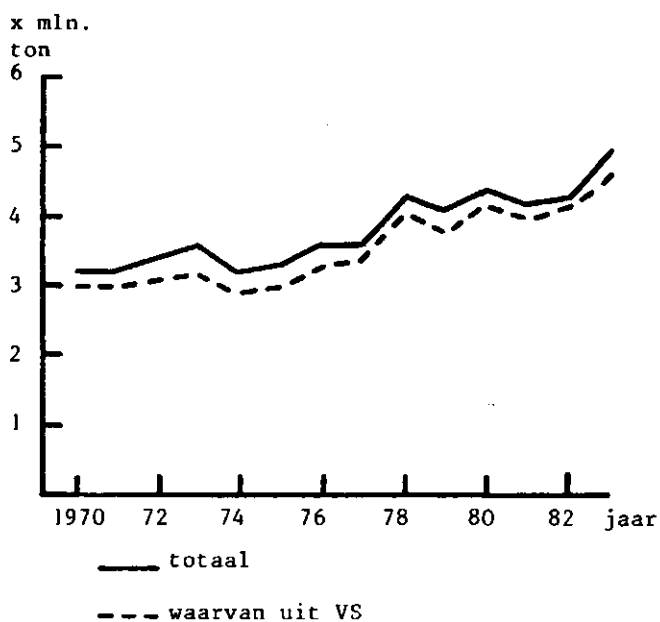
Produkt	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Vlees (vers, gek., bevr.)	-	121	-	-	-	-
Zuivel en eieren	-	-	342	-	-	-
Granen en graanprodukten	1587	3634	3733	3140	3081	3734
- graanpreparaten	1581	3627	3729	3134	3078	3732
Groente en fruit	13448	18728	10979	894	7641	7218
- groenten (vers)	102	333	452	504	471	530
- groenten (ber. of verduurz.)	806	2047	1762	1246	1125	1214
- fruit en noten	-	-	-	-	-	169
- ber. en conserv. van fruit	12540	16346	8762	7194	6040	5306
Veevoeder	464	2734	2646	2805	3306	4715
- vlees- en vismeel	-	-	-	-	-	-
- bietenpulp e.d.	n.a.	2726	2646	2805	3305	4702
Dierl. olien & vetten	1947	943	526	424	348	449
Plant. olien & vetten	209	397	324	345	364	466

Tabel B12 Zelfvoorzieningsgraden van Japan voor agrarische produkten, 1960 - 1982 (in procenten)

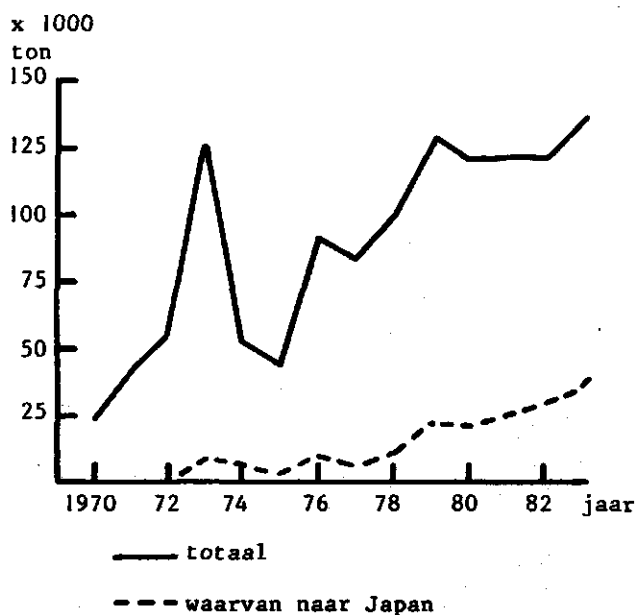
Produkt	1960	1965	1970	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Totaal granen				2.9	2.9	2.9	2.2	2.2	3.1	3.8	3.9
- tarwe	39	28	9	3.7	4.2	4.3	3.9	4.1	6.3	9.0	9.6
- gerst	107	73	34	10.1	10.9	10.4	9.3	8.8	15.9	16.5	14.9
- mais				0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0
- gierst & sorghum				1.2	1.0	1.1	0.8	0.7	0.9	0.6	0.8
Rijst (gepeld)	102	95	106	96.7	102.2	110.0	99.6	114.0	110.8	106.8	87.0
Suiker (geraffineerd)	18	30	23	22.4	13.6	13.8	15.3	16.6	19.3	20.8	22.1
Aardappelen				99.7	99.6	99.1	97.9	96.6	93.3	94.0	94.2
Zoete aardappelen				100	100	100	100	100	100	100	100
Sojabonen	28	11	4	3.5	3.7	3.6	3.1	3.0	4.5	4.4	4.0
Peulvruchten				57.8	56.4	42.9	40.3	47.0	43.1	39.5	28.7
Verse groenten	100	100	99	98.3	97.8	98.6	98.4	98.2	97.4	97.3	97.2
Fruit	100	90	84	82.6	83.5	83.7	81.5	84.5	78.9	85.3	81.2
Totaal vlees	91	90	89								
- rundvlees (karkas)				57.0	80.2	86.6	67.8	75.5	73.0	69.6	70.9
- varkensvlees (karkas)				84.1	94.8	88.3	84.2	86.7	90.4	89.2	90.1
- kalfsvlees (karkas)				100	100	100	100	100	100	100	100
- schape-, lams- en geitevlees (karkas)				0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- paardvlees				5.2	4.9	7.0	6.5	7.0	5.0	3.8	4.9
- pluimveevlees					96.6	96.9	96.8	95.9	96.0	94.5	93.7
- ander vlees				79.7	75.6	72.4	57.9	53.8	41.4	41.3	43.2
- afvalvlees				94.1	97.1	90.1	84.1	82.3	79.7	80.6	80.7
Verse melk				100	100	100	100	100	100	100	100
Gecondenseerde melk (incl. vet)				97.8	97.8	96.7	97.4	97.6	98.0	98.0	98.2
Melkpoeder (incl. vet)				116.7	114.8	100	100	100	85.7	86.1	86.8
Kaas				17.0	14.5	17.2	14.7	13.2	12.3	11.6	12.3
Boter				70.0	60.9	72.2	82.5	103.7	113.8	106.5	95.6
Eieren				97.6	97.8	97.0	97.3	97.0	97.2	97.8	97.6
Dierlijke olien en vetten				48.3	70.0	68.8	63.5	81.7	103.7	108.6	94.0
Plantaardige olien en vetten				93.2	84.7	81.8	81.8	83.5	86.4	88.6	84.4

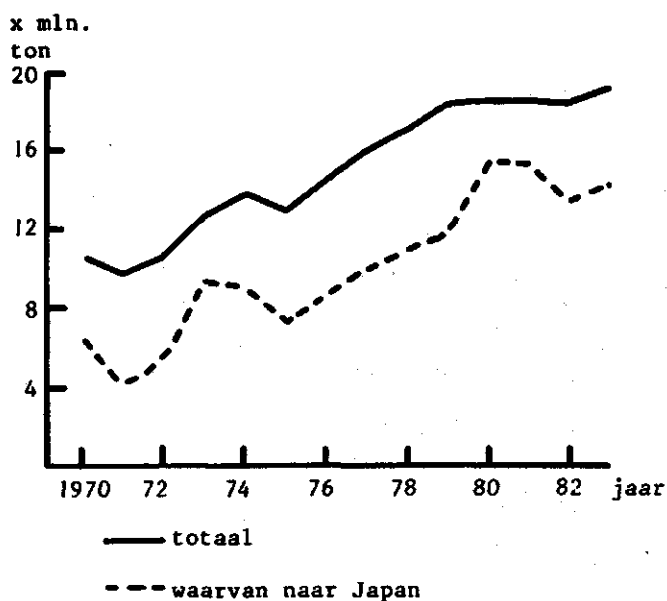
Figuur B1 Verbruik van varkensvlees in Japan

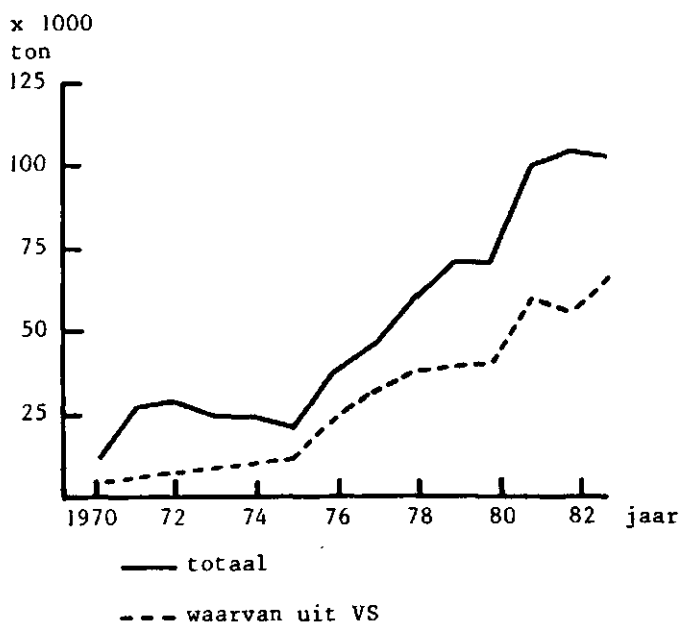
Figuur B2 Import van sojabonen in Japan

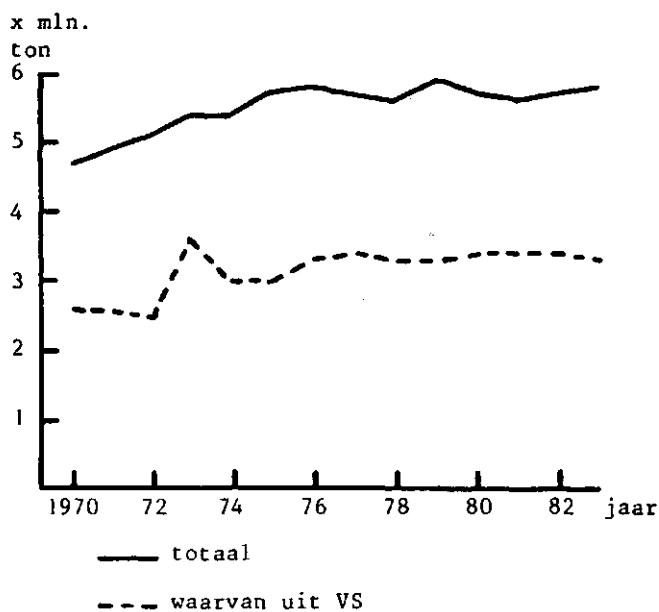
Figuur B3 Export van rundvlees uit de VS

Figuur B4 Verbruik van voergraan in Japan

Figuur B5 Import van kippevlees in Japan

Figuur B6 Import van tarwe in Japan